ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет обліку та фінансів
Кафедра обліку і оподаткування

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття ступеня вищої освіти
магістр

на тему: «Методика обліку та аналіз дебіторської заборгованості за товарними операціями»

Виконав: здобувач вищої освіти
за освітньою програмою
Облік і оподаткування
спеціальності 071 Облік і оподаткування
ступеня вищої освіти магістр
групи 1
Поліщук О. О.
Керівник: Прийдак Т. Б.
Рецензент: Черниш М. Р.

Полтава 2024 року

ЗМІСТ

ст.

ВСТУП……. 5

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ ЗА ТОВАРНИМИ ОПЕРАЦІЯМИ... 8

1.1. Економічний зміст, класифікація та оцінка дебіторської заборгованості за товарними операціями ...…… 8

1.2. Стан дослідженості проблеми та наукові напрями її вирішення …….. 16

РОЗДІЛ 2. ОБЛІК ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ ЗА ТОВАРНИМИ ОПЕРАЦІЯМИ ..……. 21

2.1. Організаційно-правові засади діяльності та облікова політика підприємства ……..……..... 21

2.2. Облік дебіторської заборгованості за товарними операціями та відображення інформації у звітності ….……. 28

2.3. Податкові аспекти обліку дебіторської заборгованості за товарними операціями…… 35

РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ ЗА ТОВАРНИМИ ОПЕРАЦІЯМИ …..…….. 39

3.1. Фінансово-економічний стан суб’єкта господарювання …… 39

3.2. Аналіз структури та динаміки дебіторської заборгованості за товарними операціями..…… 53

3.3. Комплексне оцінювання дебіторської заборгованості за товарними операціями та напрями поліпшення розрахункових відносин підприємства ……..... 59

ВИСНОВКИ……..…….. 70

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ…….……. 73

ДОДАТКИ…….. 83

ВСТУП

Актуальність теми. Актуальність дослідження полягає в тому, що розрахунки з покупцями та замовниками є важливою складовою фінансово-господарської діяльності будь-якого підприємства. Від ефективності управління цією категорією залежить не лише своєчасне виконання фінансових зобов'язань, а й загальна ліквідність підприємства, його здатність підтримувати оборотні активи на належному рівні. Оскільки грошові кошти підприємства можуть бути «заморожені» в дебіторській заборгованості, важливо своєчасно контролювати та аналізувати стан розрахунків, щоб уникнути фінансових труднощів і забезпечити безперервність діяльності.

Сучасні умови ведення бізнесу вимагають чіткого обліку та регулярного аналізу розрахунків з покупцями та замовниками, оскільки затримки в оплаті або невиконання зобов'язань можуть призвести до значних фінансових втрат. Крім того, в умовах економічної нестабільності, інфляції та змін на ринку, контроль за дебіторською заборгованістю стає особливо важливим для забезпечення гнучкості підприємства в управлінні грошовими потоками. Таким чином, ефективне управління розрахунками з контрагентами є важливим аспектом збереження фінансової стійкості підприємства та підтримки його конкурентоспроможності.

Оскільки розрахунки з покупцями і замовниками відображаються в облікових системах підприємства і потребують ретельного аналізу для виявлення ризиків, своєчасного реагування на їх виникнення і вжиття необхідних заходів, актуальність теми також зростає в контексті забезпечення прозорості фінансової діяльності підприємства. Своєчасний і правильний облік таких розрахунків допомагає виявити проблеми, що виникають у процесі виконання контрактів, оцінити фінансові ризики та підвищити ефективність роботи підприємства в цілому.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є аналіз теоретичних,

методичних і практичних аспектів організації обліку та аналізу дебіторської заборгованості за товарними операціями на підприємствах аграрної сфери, а також розробка рекомендацій щодо її удосконалення. Основна увага приділяється вивченню та оцінці існуючих практик обліку дебіторської заборгованості, а також виявленню можливих шляхів підвищення ефективності управління розрахунками з покупцями та замовниками.

Для досягнення поставленої мети в роботі вирішуються такі завдання:

- узагальнення теоретичних основ і практичного досвіду обліку дебіторської заборгованості за товарними операціями, аналіз її економічного змісту відповідно до чинного законодавства і нормативної бази;

- надання організаційно-економічної характеристики ТОВ «ХХХХХ»;

- розкриття основних елементів облікової політики підприємства щодо дебіторської заборгованості;

- детальне висвітлення процесів документального оформлення обліку дебіторської заборгованості на різних етапах, а також порядок організації синтетичного та аналітичного обліку на прикладі ТОВ «ХХХХХ»;

- проведення комплексного аналізу стану дебіторської заборгованості на підприємстві, оцінка її впливу на фінансовий стан.

Об'єкт і предмет дослідження. Об'єктом дослідження є теоретичні та методичні засади обліку та аналізу дебіторської заборгованості підприємств аграрного сектору економіки. Предметом дослідження є облікові процедури, які стосуються розрахунків з покупцями та замовниками, а також методи і методики аналізу дебіторської заборгованості на прикладі ТОВ «ХХХХХ».

Методи дослідження. Для дослідження використані різноманітні методи і прийоми аналізу, зокрема методи фінансового аналізу, загальнонаукові методи: діалектичний і системний підходи, методи індукції і дедукції, а також методи аналізу і синтезу, зведення і групування, порівняння. Це дозволяє здійснити комплексний підхід до вивчення процесів обліку та аналізу дебіторської заборгованості на підприємстві.

Інформаційною базою дослідження є законодавчі та нормативні акти,

офіційні статистичні матеріали, методичні матеріали, а також дані з мережі Інтернет. Фактологічною основою для аналізу є публікації вітчизняних науковців з проблем бухгалтерського обліку та аналізу розрахунків, а також дані бухгалтерського обліку і звітності ТОВ «ХХХХХ».

Наукова новизна одержаних результатів: 1) встановлено, що дебіторська заборгованість потребує чіткої класифікації для правильного відображення в бухгалтерському обліку. Адже від того, як ця заборгованість класифікується, залежить правильність оцінки активів підприємства в балансі, а також коректність обчислення фінансових показників (ліквідності, оборотності тощо). Наприклад, якщо дебіторська заборгованість класифікується неправильно, це може призвести до спотворення фінансової звітності, що в свою чергу вплине на прийняття управлінських рішень; 2) доведено, що чітке розмежування заборгованості за категоріями (поточна, сумнівна, безнадійна) дозволяє оцінити реальні ризики неповернення боргів і визначити, які заходи необхідно вжити для прискорення надходження грошових коштів. Це допомагає забезпечити стабільність грошових потоків і зберегти ліквідність.

Практичне значення одержаних результатів. Рекомендації (щодо вдосконалення первинного та аналітичного обліку розрахунків з покупцями та замовниками, застосування резерву сумнівних боргів, постійного моніторингу сум дебіторської та кредиторської заборгованості) сприятимуть полегшенню практики обліку в діяльності підприємства.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження доповідалися і одержали позитивну оцінку на наукових конференціях науково-практичних конференцій студентів за результатами проходження виробничих та технологічних практик.

Публікації. За результатами дослідження опубліковано 2 тези у матеріалах конференцій загальним обсягом 0,15 др. арк.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ ЗА ТОВАРНИМИ ОПЕРАЦІЯМИ

1.1. Економічний зміст, класифікація та оцінка дебіторської заборгованості за товарними операціями

Дебіторська заборгованість - це сума коштів, яку підприємство має отримати від своїх контрагентів (покупців, замовників) за вже надані товари, виконані роботи або надані послуги.

Вона виникає внаслідок здійснення господарських операцій, де покупець отримує товар чи послугу, а платіж здійснюється з певним відстроченням (кредитування покупця). Зазвичай дебіторська заборгованість виникає у вигляді короткострокових зобов'язань, тобто заборгованості, що підлягає оплаті протягом 12 місяців.

Довгострокова дебіторська заборгованість відображається в балансі за її теперішньою вартістю. Визначення теперішньої вартості залежить від виду заборгованості та умов її погашення. Визначення довгострокової і поточної дебіторської заборгованості зображено у додатку А.

Дебіторська заборгованість визнається активом, якщо існує ймовірність отримання підприємством майбутніх економічних вигод та може бути достовірно визначена її сума (рис. 1.1).

Дебіторська заборгованість			
Є активом, визнається (без списання), поки відповідає ознакам активу	При «погіршення якості» має статус спочатку сумнівної, потім безнадійної	Вартість сумнівної заборгованості може коригуватися резервом сумнівних боргів (п. 7 – 10 НП(С)БО 10)	Безнадійна заборгованість підлягає списанню за рахунок резерву (Дт 38) на витрати (Дт 944) (п. 11 НП(С)БО 10)

Рис. 1.1. Основні аспекти дебіторської заборгованості

Поточна дебіторська заборгованість, яка є фінансовим активом (крім придбаної заборгованості та заборгованості, призначеної для продажу),

включається до підсумку балансу за чистою реалізаційною вартістю. Для визначення чистої реалізаційної вартості на дату балансу обчислюється величина резерву сумнівних боргів.

Виникнення дебіторської заборгованості є нормальною ознакою процесу господарської діяльності підприємства, і кожен господарюючий суб'єкт зацікавлений в оптимізації її обсягу.

Скорочення дебіторської заборгованості є резервом зниження потреби підприємства в обігових коштах та прискорення швидкості їх обігу. Однак серед науковців відсутній єдиний підхід до класифікації дебіторської заборгованості за різними ознаками, а це унеможливлює застосування системного підходу до визнання, оцінки суми і структури цієї заборгованості.

Під класифікацією дебіторської заборгованості розуміють групування розрахунків з дебіторами за певними ознаками залежно від певних критеріїв чи для досягнення певних цілей [44]. Дебіторська заборгованість класифікується за такими ознаками:

- за контрагентами. В підприємствах така класифікація відбувається в розрізі договорів з покупцями, рахунків-фактур тощо. В автоматизованій програмі можна обрати певного контрагента і сформувати інформацію тільки по розрахунках які з ним відбувалися в хронологічному порядку, за документами, оплатами, податковим зобов'язанням з ПДВ тощо;

- зв'язок із нормальним операційним циклом та терміном погашення. При розрахунками з покупцями та виникненням боргу обов'язково необхідно вказувати термін в який буде такий борг погашений.

Уточнений підхід до класифікації дебіторської заборгованості за різними ознаками узагальнено в табл. 1.1.

Таблиця 1.1

Класифікація дебіторської заборгованості

Нормальна	В результаті інвентаризації підписані всі акти звірок, всі суми узгоджені, немає змін щодо первісних умов договорів щодо погашення
Сумнівна	Є неузгодженість у сумах заборгованостей, перенесення термінів оплати, наявність прострочок щодо погашення, немає відповіді за акт звірки
Безнадійна	Непідтверджені суми, немає відповіді дебітора, сплив термін позовної давності

Проблемні питання дебіторської заборгованості представлено на рис. 1.2. Для більш детального вивчення системи нормативного регулювання дебіторської заборгованості, узагальнимо нормативні документи та сфери регулювання у додатку Б.

Проблемні питання дебіторської заборгованості				
Відстрочка платежу	Обсяги простроченої заборгованості	Відсутність контролю за виставленням рахунків	Відсутність контролю за термінами погашення дебіторської заборгованості	Відсутність або некоректність створення резервів під сумнівну заборгованість

Рис. 1.2. Проблемні питання дебіторської заборгованості

Повернення товару від споживача: пересвідчитися, що покупець має право на повернення згідно із Законом про захист прав споживачів; скласти Акт на повернення; формувати фіскальний чек ФКЧ-2на повернення; повернути кошти покупцю. Нормативні документи та Закон про РРО не встановлює правил дотримання однієї і такої самої форм розрахунків при оплаті та поверненні товару / відмови від послуги (рис. 1.3).

Рис. 1.3. Повернення товару споживачем

Якщо після постачання товарів/послуг здійснюється будь-яка зміна суми компенсації їх вартості, включаючи наступний за постачанням перегляд цін, перерахунок у випадках повернення товарів/послуг особі, яка їх надала, або при поверненні постачальником суми попередньої оплати товарів/послуг, суми податкових зобов'язань та податкового кредиту постачальника та отримувача підлягають відповідному коригуванню на підставі розрахунку коригування до податкової накладної, складеному в порядку, встановленому для податкових накладних, та зареєстрованому в Єдиному реєстрі податкових накладних.

Розрахунок коригування до податкової накладної не може бути зареєстрований в Єдиному реєстрі податкових накладних пізніше 1095 календарних днів з дати складання податкової накладної, до якої складений такий розрахунок коригування. Дебіторська заборгованість за товарними операціями є важливою частиною оборотних активів підприємства і безпосередньо впливає на його ліквідність і платоспроможність. Від своєчасного погашення цієї заборгованості залежить нормальна фінансова діяльність підприємства, оскільки вона забезпечує приплив грошових коштів, необхідних для подальшого фінансування господарської діяльності (рис. 1.4).

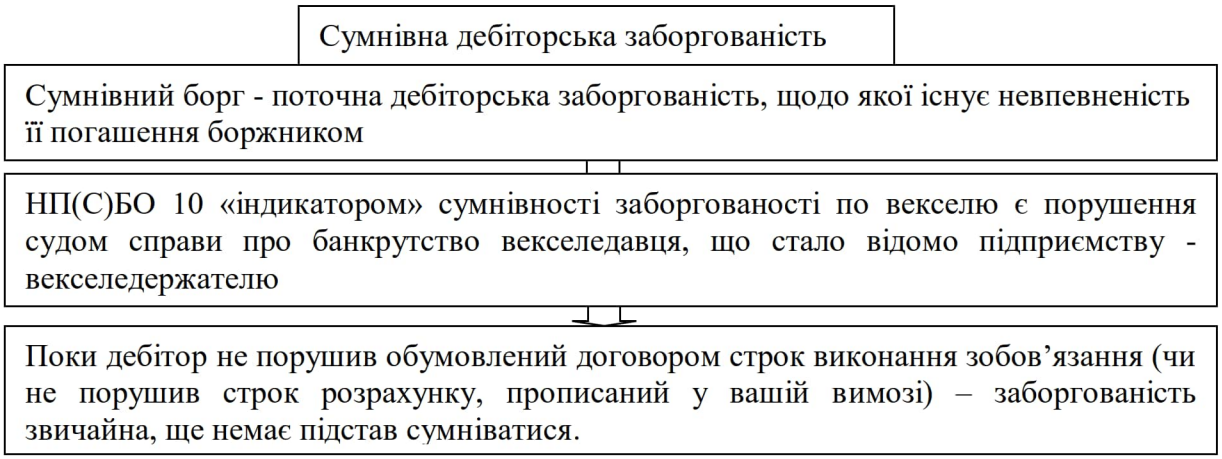

Рис. 1.4. Повернення товару споживачем

Безнадійна дебіторська заборгованість - поточна дебіторська заборгованість, щодо якої існує впевненість про її неповернення боржником або за якою минув строк позивної давності.

Поточна дебіторська заборгованість, яка є фінансовим активом (крім придбаної заборгованості та заборгованості, призначеної для продажу), включається до підсумку балансу за чистою реалізаційною вартістю. Для визначення чистої реалізаційної вартості на дату балансу обчислюється величина резерву сумнівних боргів (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Резерв сумнівних боргів: метод формування

Застосування абсолютної суми сумнівної заборгованості	Застосування коефіцієнта сумнівності
За методом застосування абсолютної суми сумнівної заборгованості величина резерву визначається на підставі аналізу платоспроможності окремих дебіторів.	За методом застосування коефіцієнта сумнівності величина резерву розраховується множенням суми залишку дебіторської заборгованості на початок періоду на коефіцієнт сумнівності.
резерв сумнівних боргів списання	
Нарахування 100 % резерву	Списання
Для підприємств без податкових різниць нарахування РСБ у розмірі 100 % заборгованості дає можливість мати 100 % облікових витрат	Списання заборгованості вимагає впевненості у події – визнання статусу безнадійності
Резерв – облікова оцінка (100 % точність не обов'язкова)	З облікової точки зору слід зафіксувати документально чому надії на повернення немає (як варіант – претензійна робота, звірки, запити щодо погашення)
Метод нарахування резерву - платоспроможність окремих дебіторів.	З податкової точки зору, для підприємств із податковими різницями важливо – відповідність критерію визнання безнадійності (пп. 14.1.11 ПКУ)
Для підприємств із податковими різницями нарахування РСБ в обліку не впливає на об'єкт оподаткування	

Випадки не створення резерву сумнівних боргів представлено на рис. 1.5.

Для решти підприємств створення резерву – це обов'язок

Можуть не створювати резерв сумнівних боргів:		
мікропідприємства		неприбуткові організації (непідприємницькі товариства)
Резерв не створюють:		
щодо придбаної заборгованості та заборгованості, призначеної для продажу;	під дебіторську заборгованість за розрахунками з бюджетом;	під заборгованість, визнану безнадійною (лише під сумнівну створюється)
Не створюють резерв під дебіторську заборгованість, до якої застосовують способи забезпечення: порука, гарантія, застава, завдаток (прописані у гл. 49 ЦКУ). Бо навіть при невиконанні зобов'язань, вони покриються забезпеченням (тобто сумнів в непогашені відсутній).		

Рис. 1.5. Випадки не створення резерву сумнівних боргів

Приклад. Вхідне сальдо резерву – Кт 38 - 10 тис. грн. За результатами звітного періоду підлягає списанню за рахунок резерву сума безнадійної заборгованості – 5 тис. грн. Розрахована сума резерву на дату балансу: сальдовий метод - 15252 грн, оборотний метод - 10800 грн. Сума дебіторської заборгованості, під яку створюється резерв, - 8095000 грн.

Таблиця 1.3

Формування резерву сумнівних боргів

Зміст запису	Дебет	Кредит	К-т сумнівності (сальдовий метод)	К-т сумнівності (оборотний метод)
Вхідне сальдо, рахунок 38	-	38	10000	10000
Списання безнадійної заборгованості	38	361	5000	5000
Коригування залишку резерву	944	38	10252	10800
Вихідне сальдо, рахунок 38	-	38	15252	15800
Чиста реалізаційна вартість ДЗ у балансі	-	-	8079748	8079200

Рішення зазначають в Наказі про облікову політику. А саме прописують: «поточна дебіторська заборгованість включається до підсумку балансу за її фактичною сумою» або «резерв сумнівних боргів не створюється».

Наказ про списання дебіторської заборгованості представлено на рис. 1.6.

ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ «ХХХХХХ»

Код ЄДРПОУ 36301748

Н А К А З

12.03.2024 село Тарасівка № 89

Про списання дебіторської заборгованості

На підставі акту інвентаризації розрахунків із покупцями та постачальниками від 04.03.2024 р. № 3 та протоколу інвентаризаційної комісії від 05.03.2024 р.

НАКАЗУЮ:

1. Списати заборгованість ТОВ «Альфа», строк позовної давності за якою минув, у сумі 51200,00 грн.
2. Контроль за правильністю відображення в обліку списання такої заборгованості покласти за головного бухгалтера – Олену Мельник.

Директор підпис

Рис. 1.6. Наказ про списання дебіторської заборгованості

Поточна дебіторська заборгованість, яка є фінансовим активом (крім придбаної заборгованості та заборгованості, призначеної для продажу),

включається до підсумку балансу за чистою реалізаційною вартістю. Для визначення чистої реалізаційної вартості на дату балансу обчислюється величина резерву сумнівних боргів. п. 7 НП(С)БО 10 Чиста реалізаційна вартість дебіторської заборгованості - сума поточної дебіторської заборгованості за вирахуванням резерву сумнівних боргів.

Резерв створюють не тільки для дебіторки за відвантаженими товарами/послугами, а й для інших видів дебіторської заборгованості, якщо вона поточна і грошова (крім озвучених винятків). Для кожної статті дебіторської заборгованості розраховують свій резерв сумнівних боргів. Обраний метод обчислення резерву сумнівних боргів (підприємство зазначає в Наказі про облікову політику.

Відображають витрати у періоді створення резерву Дт 944 Кт 38 (якщо використовуєте рахунки ще й класу 8 – Дт 84 Кт 38, Дт 944 Кт 84). Нарахування суми резерву сумнівних боргів за звітний період відображається у звіті про фінансові результати у складі інших операційних витрат. Коригування резерву: Дт 38 Кт 719 – визнання доходу на суму коригування резерву або як альтернативу використовують сторнування Дт 944 Кт 38 – метод сторно (ефект зворотної проводки), - можливо при коригуванні поточного резерву (що формувався у поточному році).

На рахунку 38 «Резерв сумнівних боргів» ведеться облік резервів за сумнівною дебіторською заборгованістю, щодо якої є ризик неповернення. Основні вимоги до визнання та оцінки резерву сумнівних боргів викладені в Національному положенні (стандарті) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість». За кредитом рахунку 38 «Резерв сумнівних боргів» відображається створення резерву сумнівних боргів у кореспонденції з рахунками обліку витрат, за дебетом – списання сумнівної заборгованості в кореспонденції з рахунками обліку дебіторської заборгованості або зменшення нарахованих резервів у кореспонденції з рахунком обліку доходів». Безнадійна дебіторська заборгованість - поточна дебіторська заборгованість, щодо якої існує впевненість про її неповернення боржником або за якою минув строк

позивної давності (п. 4 НП(С)БО 10).

Розглянемо підстави для списання дебіторської заборгованості, які визначені законодавчо (рис. 1.7).

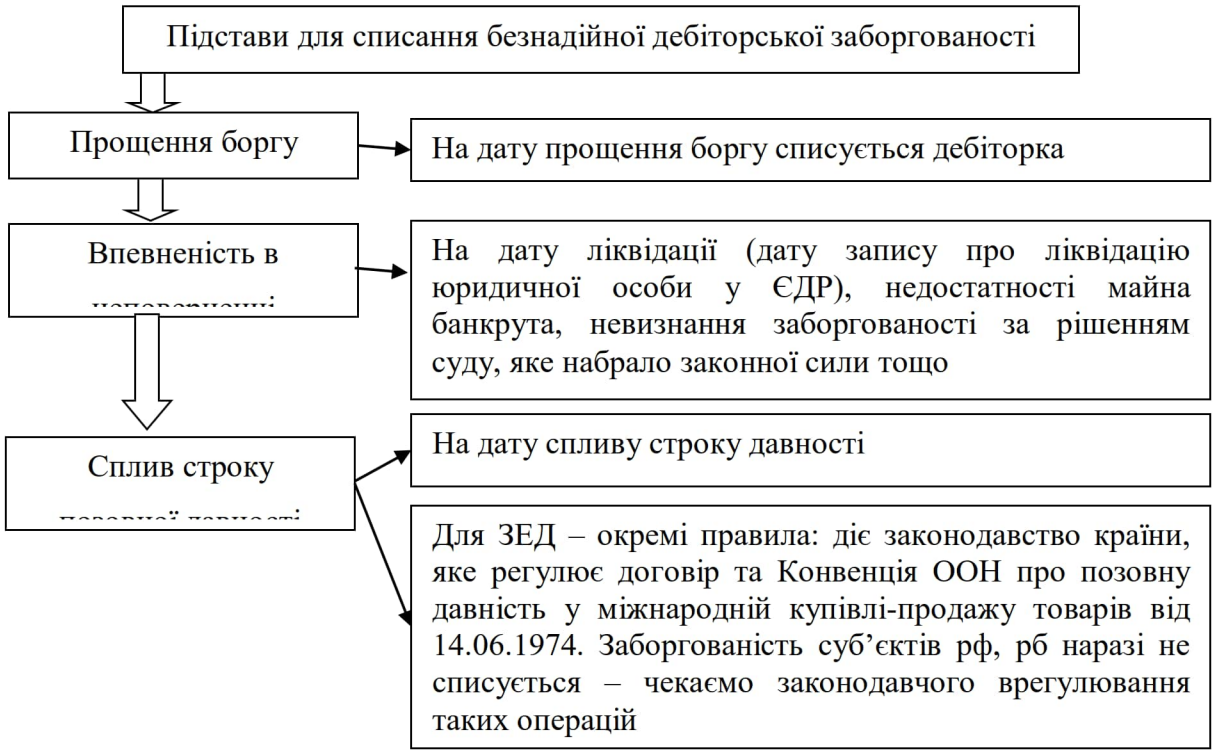

Рис. 1.7. Підстави для списання безнадійної дебіторської заборгованості

Під час карантину, воєнного стану – строк позовної давності не спливе. Розглянемо порядок бухгалтерського обліку прощення боргу у кредитора:

Варіант 1. Якщо створювався резерв сумнівної заборгованості під борг, що прощається, – відкоригувати його (сторнувати Дт 944 Кт 38 - сторно, чи через визнання доходу Дт 38 Кт 719). Прощення – Дт 944 Кт 36, 37 тощо.

Варіант 2. Якщо резерв створювався під таку заборгованість – списати за рахунок резерву Дт 38 Кт 36, 37, а решту, не покриту резервом – Дт 944 Кт 36, 37. Дебіторська заборгованість за товарними операціями є важливою частиною оборотних активів підприємства, і її ефективне управління критично важливе для забезпечення фінансової стабільності і ліквідності компанії.

Кожен з цих пунктів вимагає деталізації та уваги різних підрозділів підприємства, співпраці у створенні правил роботи, врегулювання слабких місць компанії.

1.2. Стан дослідженості проблеми та наукові напрями її вирішення

Пошук шляхи удосконалення обліку розрахунків з покупцями є важливим з кількох причин:

1. Забезпечення фінансової стабільності та конкурентоспроможності. Вдосконалення обліку розрахунків з покупцями сприяє кращому плануванню та прогнозуванню фінансових потоків підприємства. Це дозволяє підприємству зберігати фінансову стійкість, підтримувати добру репутацію на ринку і своєчасно виконувати зобов'язання перед постачальниками та іншими контрагентами.

2. Оптимізація фінансових витрат. Ретельний контроль за дебіторською заборгованістю дозволяє знижувати витрати на обслуговування неплатежів, такі як витрати на кредити або штрафи за прострочення. Завдяки своєчасному обліку та аналізу підприємство може уникати зайвих фінансових витрат, що виникають через високий рівень заборгованості та підвищення потреби в додаткових фінансових ресурсах для покриття поточних витрат.

3. Підвищення ефективності управління. Удосконалення облікових процесів дозволяє більш ефективно приймати управлінські рішення щодо оптимізації умов співпраці з покупцями, аналізувати кредитні ризики та розробляти політику продажу з урахуванням специфіки ринку.

Врахувавши думку науковців із приводу обліку розрахунків з покупцями, у табл. 1.4 узагальнено дискусійні питання, які потребують поглибленого вивчення та можливі шляхи їх вирішення.

Таблиця 1.4

Облік товарної дебіторської заборгованості: систематизація наукових поглядів

Дискусійні питання	Напрями удосконалення
1	2
Слепченко В.П., Скрипник М. І. [65]	
1. Недостатня систематизація методичних принципів: відсутність чіткої методології може призводити до нерегулярностей у обліку та звітності.	1. Розробка і впровадження методичних рекомендацій: створення чітких методичних основ для обліку розрахунків, які відповідатимуть чинному законодавству.

Продовж. табл. 1.4

1	2
2. Складнощі в оформленні операцій: невизначеність у методах оформлення розрахунків з покупцями і замовниками може призвести до помилок у обліку.	2. Удосконалення процедур оформлення: впровадження стандартних форм і процедур для оформлення розрахунків, що зменшить ризик помилок.
3. Необхідність адаптації до інформаційних систем: брак ефективних інформаційних технологій може ускладнити облік та контроль за розрахунками.	3. Використання сучасних інформаційних систем: адаптація підприємств до новітніх інформаційних технологій для автоматизації обліку розрахунків.
4. Відсутність достовірної інформації: неефективний облік може призвести до недостатньої інформаційної підтримки для управлінських рішень.	4. Покращення процесу звітності: налагодження системи моніторингу та контролю за розрахунками, щоб забезпечити достовірність даних.
5. Витрати на управління розрахунками: витрати на облік і управління розрахунками можуть бути значними, якщо система організації процесів не є оптимальною.	5. Оптимізація витрат: аналіз і вдосконалення внутрішніх процесів управління розрахунками для зниження витрат та підвищення ефективності.
Подмешальська Ю. В., Богма Н. О. [50]	
1. Недостатня деталізація облікових регістрів: рекомендовані облікові регістри не дозволяють достатньо деталізувати дані про дебіторську заборгованість, що ускладнює аналіз і прогнозування платіжної неспроможності.	1. Удосконалення облікових регістрів: розробка нових або доопрацювання існуючих облікових регістрів для покращення узагальнення і деталізації інформації про дебіторську заборгованість.
2. Відсутність узгодженості у відображенні довгострокової дебіторської заборгованості: невирішені питання щодо оцінки та деталізації довгострокової та поточної дебіторської заборгованості.	2. Стандартизація обліку дебіторської заборгованості: встановлення чітких методик оцінки та відображення різних видів дебіторської заборгованості в облікових системах.
3. Проблеми з обліком сумнівної та безнадійної заборгованості: наявність протиріч між податковим кодексом і бухгалтерським обліком, що ускладнює облік сумнівних боргів.	3. Створення резервів сумнівних боргів: розробка чіткої політики щодо формування резервів сумнівних боргів, включаючи регулярний моніторинг платоспроможності дебіторів.
	4. Контроль співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості: введення лімітів на дебіторську заборгованість для запобігання її перевищення над кредиторською.
	5. Поліпшення системи внутрішнього контролю: розробка та впровадження ефективних механізмів внутрішнього контролю за дебіторською заборгованістю для підвищення фінансової стабільності.
Стецьків М. О. [68]	
1. Недостовірна інформація про дебіторську заборгованість: ускладненість у отриманні точних даних для аналізу розрахунків з покупцями.	1. Покращення облікових систем: впровадження сучасних систем для збору достовірної інформації про дебіторську заборгованість.

Продовж. табл. 1.4

1	2
2. Неефективна методика розрахунку резерву сумнівних боргів: відсутність відповідності сучасним вимогам у П(С)БО 10.	2. Оновлення методик обчислення резерву: розробка нових підходів до оцінки резерву сумнівних боргів з урахуванням міжнародних стандартів.
3. Відсутність контролю за сумнівною та безнадійною заборгованістю: непрозорість стану та обсягу проблемних боргів.	3. Введення контролю за дебіторською заборгованістю: запровадження системи моніторингу та аналізу сумнівних боргів.
4. Застаріла структура облікових регістрів: невідповідність сучасним вимогам обліку (журнально-ордерна форма).	4. Модернізація облікових регістрів: перехід на сучасні методи ведення обліку, що відповідають міжнародним стандартам.
5. Розбіжності між П(С)БО 10 та МСФЗ: невідповідності в обліку дебіторської заборгованості.	5. Узгодження стандартів: робота над узгодженням положень П(С)БО 10 та МСФЗ для усунення розбіжностей.
6. Складність відображення розрахунків з афілійованими особами: Недостатня регуляція та складності в фінансовій звітності.	6. Покращення регуляції відображення операцій з афілійованими особами: розробка чітких норм щодо обліку та звітності за операціями з афілійованими особами.
7. Складнощі з оподаткуванням ПДВ: ускладнення при договорах з іноземними компаніями щодо інтелектуальної власності.	7. Спрощення оподаткування ПДВ: визначення чітких процедур для оподаткування міжнародних угод з інтелектуальної власності.
8. Недостатній розвиток факторингу: невикористання факторингу для ефективного управління дебіторською заборгованістю.	8. Розвиток факторингових послуг: популяризація та впровадження факторингу як інструменту управління дебіторською заборгованістю.
Меліхова Т. О., Гавриленко Ф. О. [40]	
1. Низький рівень інформаційної безпеки: вразливість існуючих схем документування обліку розрахунків.	1. Удосконалення організації обліку: Запровадження нових схем документування для підвищення інформаційної безпеки.
2. Несистемність обліку залежно від форм оплати: відсутність узгоджених процедур для різних типів контрагентів.	2. Розробка чітких схем документообігу: визначення процедур обліку для бюджетних установ, юридичних осіб та фізичних осіб.
3. Складнощі в управлінні тендерними процесами: недостатня врахованість етапів тендерів у документації.	3. Врахування етапів тендерів у документації: розробка детальних інструкцій для кожного етапу тендерного процесу.
4. Ускладненість обліку для різних типів контрагентів: необхідність адаптації процесу обліку для бюджетних установ, юридичних осіб та фізичних осіб.	4. Стандартизація облікових процесів: запровадження єдиного формату документації для всіх типів контрагентів.
5. Відсутність чіткої послідовності в документації: невизначеність етапів від заявки до завершення замовлення.	5. Опис послідовності дій від заявки до здачі об'єкта: створення покрокових інструкцій для всіх учасників процесу.
П'ятигорець Г. С., Ніколайчук К. В. [48]	
1. Невизначеність щодо сумнівних боргів: Відсутність чіткої класифікації дебіторської заборгованості за термінами непогашення.	1. Метод нарахування резерву сумнівних боргів: класифікація за строками непогашення для визначення ризиків.
2. Низька платіжна дисципліна покупців: відсутність стимулів для покупців щодо дострокової оплати.	2. Введення знижок за дострокову оплату: стимулювання покупців до швидших розрахунків.

Продовж. табл. 1.4

1	2
3. Недостатній контроль за дебіторською заборгованістю: відсутність регулярного моніторингу за простроченими заборгованостями.	3. Регулярна інвентаризація дебіторської заборгованості: формування резерву на основі фактичних даних.
4. Неясність в обліку довгострокової та короткострокової заборгованостей: непрозорість у стандартах обліку.	4. Збільшення бази покупців: Диверсифікація ризиків несплати боргів.
5.*Високі ризики при роботі з новими покупцями: невідомість фінансового стану потенційних дебіторів.	5. Удосконалення контролю стану розрахунків: введення системи моніторингу прострочених заборгованостей.
6. Фінансова нестабільність через нерегульовану дебіторську заборгованість: зростання дебіторської заборгованості без відповідного контролю.	6. Зміни в бухгалтерських стандартах: чітке розмежування довгострокової та короткострокової заборгованостей у стандартах обліку.
	7. Моніторинг фінансового стану потенційних дебіторів: Проведення оцінки платоспроможності і репутації.
	8. Оцінка дебіторської заборгованості за міжнародними стандартами: Підвищення прозорості і надійності обліку.
	9. Регулярний контроль співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості: аналіз для запобігання фінансових криз підприємства.
Косташ Т. В. [30]	
1. Кризова економічна ситуація: підприємства стикаються з труднощами через обмеження, викликані воєнним станом, що заважає виконанню зобов'язань.	1. Адаптація до умов воєнного стану: розробка нових бізнес-моделей та стратегій, які враховують обмеження в транспорті та доступі до ринків.
2. Непогашення дебіторської заборгованості: ситуація з невиплатами завдає збитків як боржникам, так і кредиторам, що негативно впливає на фінансову стійкість підприємств.	2. Впровадження системи управління дебіторською заборгованістю: створення ефективних процедур для моніторингу і управління дебіторською заборгованістю, включаючи аналіз ризиків.
3. Зменшення або відсутність грошових надходжень: відсутність погашення дебіторської заборгованості призводить до зменшення фінресурсів для розвитку бізнесу.	3. Оцінка резерву сумнівних боргів: розробка нових методик для оцінки резерву сумнівних боргів, що дозволить краще планувати фінансові ресурси.
4. Ускладнення оцінки резервів: невизначеність ситуації ускладнює об'єктивну оцінку резерву сумнівних боргів.	4. Зміцнення відносин з покупцями: пошук нових шляхів комунікації з покупцями для збереження стійких взаємовідносин та оптимізації умов кредитування.
5. Втрата стабільних клієнтів: підприємства ризикують втратити покупців через погіршення фінансового стану і нерегулярні платежі.	5. Регулярний аналіз ризиків: проводити регулярний аналіз ризиків, пов'язаних з дебіторською заборгованістю, та вжиття відповідних заходів для їх мінімізації.

Продовж. табл. 1.4

1	2
Дідоренко Т., Белова І. [15]	
1. Неефективне управління заборгованістю: організації не можуть належно контролювати дебіторську заборгованість, що призводить до криз неплатежів.	1. Покращення управлінських практик: розробка та впровадження системи контролю за дебіторською заборгованістю.
2. Непередбачуваність фінансових можливостей покупців: покупці не аналізують свої можливості перед укладанням договорів.	2. Аналіз фінансових можливостей покупців: запровадження обов'язкового фінансового аналізу потенційних покупців перед укладенням договору.
3. Невиконання зобов'язань постачальниками: постачальники отримують оплату, але не виконують свої зобов'язання.	3. Контроль виконання зобов'язань постачальників: впровадження системи моніторингу виконання угод постачальниками.
4. Затримки в банківських розрахунках: банки затягують виконання платежів, що впливає на фінансову дисципліну.	4. Співпраця з банками: підвищення вимог до банків щодо своєчасності виконання платіжних операцій.
5. Складнощі в оцінці дебіторської заборгованості: відсутність ефективних методів оцінки, що призводить до можливого завищення оцінки активів.	5. Вдосконалення методів оцінки дебіторської заборгованості: використання об'єктивних методів оцінки, що відповідають принципам обачності.
6. Вплив на ліквідність і платоспроможність: проблеми з обліком розрахунків можуть негативно впливати на фінансовий стан підприємств.	6. Оптимізація обліку розрахунків: розробка чітких процедур обліку розрахунків з покупцями та замовниками для підвищення ліквідності.

Отже:

1. Одним з головних аспектів удосконалення обліку є своєчасне виявлення та контроль дебіторської заборгованості. Це дозволяє підприємству уникати ситуацій, коли значна частка коштів «заморожена» в розрахунках з покупцями, що може призвести до недостатньої ліквідності. Оптимізація цього процесу дозволяє швидше конвертувати дебіторську заборгованість в грошові кошти, забезпечуючи стабільні грошові потоки для виконання поточних зобов'язань і фінансування операційної діяльності.

2. Неправильний облік, відсутність контролю за термінами і сумами розрахунків може призвести до виникнення проблем із затримками оплат або навіть до неповернення боргів. Вчасний і точний облік дозволяє своєчасно виявити проблемних контрагентів і ризики, що пов'язані з недоотриманими коштами, а також ухвалювати рішення щодо управлінських заходів (наприклад, реструктуризація боргу чи зміна умов співпраці).

РОЗДІЛ 2
ОБЛІК ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ ЗА ТОВАРНИМИ ОПЕРАЦІЯМИ

2.1. Організаційно-правові засади діяльності та облікова політика підприємства

ТОВ «ХХХХХ» – суб'єкт підприємницької діяльності у галузі сільського господарства, створене на засадах добровільної угоди шляхом об'єднання майна фізичних осіб – його засновника - ХХХХХХХХХХХХХХХХХХХХХХХХ), адреса за: ХХХХХХХ. Розмір внеску до статутного фонду: 60 500 грн, частка (%): 100 %

ТОВ «ХХХХХ» має самостійний баланс, поточний та інші рахунки в банках, штампи, фірмовий знак, комерційне найменування, зареєстровану торгову марку та бланки зі своїм найменуванням.

Працює на основі Статуту прийнятого та затвердженого загальними зборами.

Предметом діяльності ТОВ «ХХХХХ» є:

- виробництво, зберігання, переробка, фасування, реалізація сільськогосподарської продукції, виробництво та реалізація продуктів харчування;
- надання послуг у рослинництві;
- надання послуг по ремонту, зберіганню автомобілів, по охороні об'єктів, з тимчасового розміщення, харчування;
- надання різних побутових послуг населенню, створення та експлуатація підприємств, цехів, ділянок побутового обслуговування населення та інше.

Наявність та рух сільськогосподарської продукції ТОВ «ХХХХХ» представлено у табл. 2.1.

Отже, основною продукцією, яку реалізує підприємство, є кукурудза на зерно, насіння соняшнику та соя. Для детальнішого аналізу реалізації продукції розглянемо динаміку та структуру чистого доходу від продажу сільськогосподарської продукції за 2021 – 2023 роки, що представлено в табл. 2.2 і рис. 2.1.

Таблиця 2.1

Наявність та рух сільськогосподарської продукції ТОВ «ХХХХХ», ц

Роки	Запаси на початок року, Дт 27	Оприбутковано в поточному році від власного виробництва Дт 27	Надходження за іншими шляхами Дт 27	Реалізація населенню в рахунок оплати праці та земельні/майнові паї Кт 901	Реалізована покупцям, Дт 901	Витраченої для посіву (посадки), Дт 231	Втрата при зберіганні Дт 231
Кукурудза на зерно							
2021	29885	53366	94		29953		9
2022	53392	24356			47772		211
2023	29976	4819			34795		1025
Соняшник							
2021		11979			11969		
2022		32105			551		
2023	31555	35244			66799		424
Боби сої							
2021	4106	27764			5382		
2022	26488	13051			36385		77
2023	3154	99466	762		103382		4176

Загальний обсяг доходів від реалізації зріс на 181 млн 945,1 тис. грн, що відповідає збільшенню в 5,4 рази.

Це зростання стало можливим завдяки зростанню продажів кукурудзи (на 60,3 %), соняшнику (у 3,1 рази) та сої (у 3,1 рази).

Структура доходів підприємства є різною протягом аналізованого періоду (рис. 2.1).

У 2021 році основну частку в доходах займали соняшник (51,4 %) та кукурудза (35,8 %), тоді як у 2022 та 2023 роках на перше місце виходить соя, яка складала 68,7 % у 2022 році та 59,6 % у 2023 році.

Таблиця 2.2

Динаміка та структура чистого доходу від реалізації сільськогосподарської продукції ТОВ «ХХХХХ» за 2021 – 2023 рр.

Вид продукції	2021 р.		2022 р.		2023 р.		Відхилення 2023 р. до 2021 р.	
	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	абсо-лютне, (+;-)	від-носне, %
Кукурудза на зерно	14735,6	35,8	24679,96	31,3	23627,8	10,6	+8892,2	+60,3
Соя	5252,9	12,8	54105,4	68,7	132941	59,6	+127688,2	У 25,3 р
Соняшник	21162,4	51,4		-	66527,1	29,8	+45364,7	У 3,1 р.
Разом	41150,9	100	78785,36	100	223096	100	+181945,1	У 5,4 р.

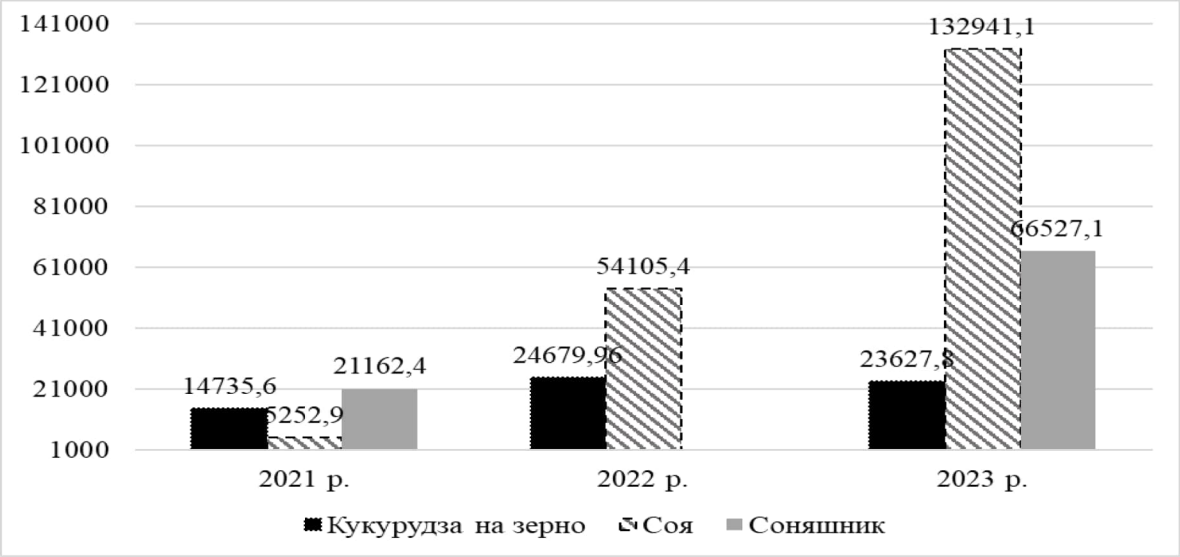

Рис. 2.1. Ілюстративне зображення складу доходів від реалізації сільгосппродукції ТОВ «ХХХХХ» за 2023 р

ТОВ «ХХХХХ» має в наявності техніку для здійснення сільськогосподарських робіт і фінансово-господарську діяльність, а також характеризує організаційну структуру управління підприємством.

1. Матеріально-технічна база підприємства: підприємство має значний парк сільськогосподарської техніки:

- Зернозбиральні комбайни – 2 одиниці.
- Трактори – 4 одиниці.
- Зерноочисні машини – 1 одиниця.

- Причіпи – 4 одиниці.
- Сівалки – 3 одиниці.
- Плуги – 3 одиниці.
- Культиватори – 4 одиниці.
- Дискові борони – кількість не зазначена.
- Вантажні автомобілі – 5 одиниць.
- Легкові автомобілі – 3 одиниці.
- Інша техніка (підводи тощо) – 8 одиниць.

Важливо зазначити, що протягом досліджуваних років не відбувалося оновлення матеріально-технічної бази, що може впливати на ефективність діяльності підприємства.

2. Фінансово-господарська діяльність: підприємство має відкритий рахунок у банку і проводить всі фінансові операції в національній валюті через безготівкові рахунки без обмежень сум платежів. Підприємство має право самостійно встановлювати порядок та умови отримання майна, визначати ціни, отримувати кредити на договірних умовах, а також вивчати кон'юнктуру ринку товарів і послуг. Це дозволяє підприємству гнучко реагувати на зміни ринку та забезпечувати свою фінансову незалежність.

3. Юридична відповідальність: ТОВ «ХХХХХ» відповідає за своїми зобов'язаннями всім своїм майном, яке може бути використане для виконання зобов'язань перед кредиторами згідно з українським законодавством. Підприємство не несе відповідальності за зобов'язання учасників і не відповідає за зобов'язання держави, що підтверджує його юридичну незалежність.

4. Організаційна структура управління: підприємство має лінійну організаційну структуру управління, що включає в себе такі посади:

- Генеральний директор.
- Заступник директора.
- Директор по виробництву.
- Головний бухгалтер.

- Економіст.

- Начальники підрозділів.

- Основні і допоміжні робітники.

Лінійна організаційна структура означає, що керівники мають чітке вертикальне підпорядкування, що дозволяє ефективно контролювати і координувати діяльність підприємства.

Рис. 2.2. Керівництво ТОВ «ХХХХХ»

Підприємство дотримується принципу раціональності при виборі форм розрахунків з покупцями та замовниками, а також принципу передбачливості, що полягає в дотриманні законодавчих обмежень щодо форм розрахунків у певних угодах, наприклад, під час експорту чи імпорту.

Для ефективної організації обліку розрахунків з покупцями та замовниками використовується наказ про облікову політику підприємства, що містить принципи, методи та процедури ведення обліку цього процесу.

Наказ про облікову політику слугує внутрішнім регламентом для бухгалтерського обліку в організації.

Питання організації бухгалтерського обліку доцільно відображати в окремому наказі про організацію бухгалтерського обліку на підприємстві. Облікова політика підприємства є важливим інструментом, який дозволяє оптимально поєднувати державне регулювання з ініціативами підприємства в

питаннях обліку (додаток В).

Її значення важко переоцінити, оскільки вона забезпечує:

- упорядкування облікового процесу та лібералізацію обліку на підприємстві;

- розробку методики обліку окремих об’єктів, фактів та результатів діяльності на основі загальноприйнятих принципів;

- надання керівництву повної, достовірної та неупередженої інформації для ефективного управління діяльністю підприємства та визначення стратегії його розвитку;

- забезпечення планомірності та послідовності в обліку;

- порівнянність облікових та звітних даних;

- підвищення ефективності організації обліку на підприємстві.

В обліковій політиці слід чітко визначити та детально описати такі аспекти, пов’язані з розрахунками з покупцями та замовниками:

– види первинних документів, що використовуються під час розрахунків, а також порядок їх заповнення і прийняття до обліку, а також процес документообігу для цих розрахунків;

– процедури та моменти нарахування дебіторської заборгованості та її погашення;

– основні проводки, що використовуються для відображення розрахунків із покупцями та замовниками;

– порядок визнання простроченої дебіторської заборгованості та її списання;

– процес погашення простроченої дебіторської заборгованості покупцями та відображення цієї операції в обліку.

Елементи облікової політики підприємства стосовно дебіторської заборгованості представлено у табл. 2.3.

Ефективний бухгалтерський облік розрахунків із покупцями та замовниками має включати систему рахунків, яка повністю відображає та

характеризує всю господарську діяльність, забезпечуючи надання всієї необхідної інформації для користувачів.

Таблиця 2.3

Товарна дебіторська заборгованість як елемент облікової політики

Елемент облікової політики	Опис елемента
Види діяльності підприємства	Необхідно чітко визначити види діяльності, які здійснює підприємство, оскільки це впливає на вибір заборгованості, для якої нараховується резерв. Окремо варто зазначити категорії діяльності, що входять до операційної, фінансової та інвестиційної.
Форма ведення обліку	Визначення форми бухгалтерського обліку, яка безпосередньо впливає на структуру та порядок використання облікових регістрів.
Визнання та оцінка	Дебіторська заборгованість вважається активом, якщо: існує ймовірність отримання підприємством майбутніх економічних вигід, і сума заборгованості може бути достовірно визначена. Для заборгованості покупців і замовників додаються ще дві умови: ризики і вигоди, пов'язані з правом власності на актив, передані покупцеві; підприємство-продавець не здійснює подальше управління активом. Також слід передбачити в наказі умови для оцінки заборгованості за справедливою вартістю.
Класифікація та аналітика	Слід визначити та закріпити в наказі перелік класифікаційних ознак і види, на які розподіляється дебіторська заборгованість для управлінських потреб, а також зазначити аналітичні розрізи для обліку заборгованості відповідно до вибраної класифікації.
Визнання заборгованості сумнівною	Визначаються критерії для визнання дебіторської заборгованості сумнівною, а також джерела інформації, такі як: прострочення терміну погашення боржником; відкриття справи про банкрутство боржника
Період та метод нарахування резерву сумнівних боргів	Необхідно встановити терміни проведення інвентаризації дебіторської заборгованості для створення резерву сумнівних боргів: на початку або в кінці року. Зазначається вид методу нарахування резерву, а також терміни та підстави його нарахування, включаючи платоспроможність окремих дебіторів та класифікацію заборгованості за термінами виникнення.
Визнання заборгованості безнадійною	Визначаються критерії для віднесення дебіторської заборгованості до безнадійної відповідно до бухгалтерського та податкового законодавства
Порядок списання безнадійної заборгованості	Слід зазначити порядок, за яким безнадійна заборгованість списується з балансу, зокрема закріпити в наказі, що списання відбувається за розпорядженням керівника на основі проведеної інвентаризації та письмового обґрунтування доцільності списання.

Відображення в обліковій політиці цих складових є важливим для забезпечення правильного бухгалтерського обліку, ефективного управління підприємством і підтримки фінансової стабільності.

2.2. Синтетичний та аналітичний облік дебіторської заборгованості за товарними операціями

Закон України Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні – основний нормативний акт, який визначає правові засади регулювання, організації, ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності для всіх юридичних осіб, створених відповідно до законодавства України.

Підставою для бухгалтерського обліку господарських операцій є первинні документи. Порядок створення, прийняття і відображення у бухгалтерському обліку, а також зберігання первинних документів, регістрів бухгалтерського обліку, бухгалтерської та іншої звітності, що ґрунтується на даних бухгалтерського обліку встановлюється положенням про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку, а також ст. 9 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні».

Синтетичний та аналітичний облік дебіторської заборгованості за товарними операціями є важливою частиною бухгалтерського обліку, оскільки дебіторська заборгованість відображає зобов'язання покупців або замовників перед підприємством за поставлені товари, виконані роботи або надані послуги. Правильне ведення синтетичного та аналітичного обліку допомагає забезпечити точність фінансової звітності та контролю за надходженнями коштів від дебіторів. Облік товарної дебіторської заборгованості ТОВ «ХХХХХ» веде, використовуючи рахунок 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» (рис. 2.3).

Аналітичний облік у ТОВ «ХХХХХ» налагоджений таким чином, щоб своєчасно надавати керівникам структурних підрозділів необхідну повну та правдиву інформацію про стан розрахунків з боржниками з метою оптимізації її обсягу та забезпечення своєчасного погашення. З цією метою суб'єкти господарювання можуть вести картки аналітичного обліку на кожного боржника або накопичувальну відомість будь-якої форми.

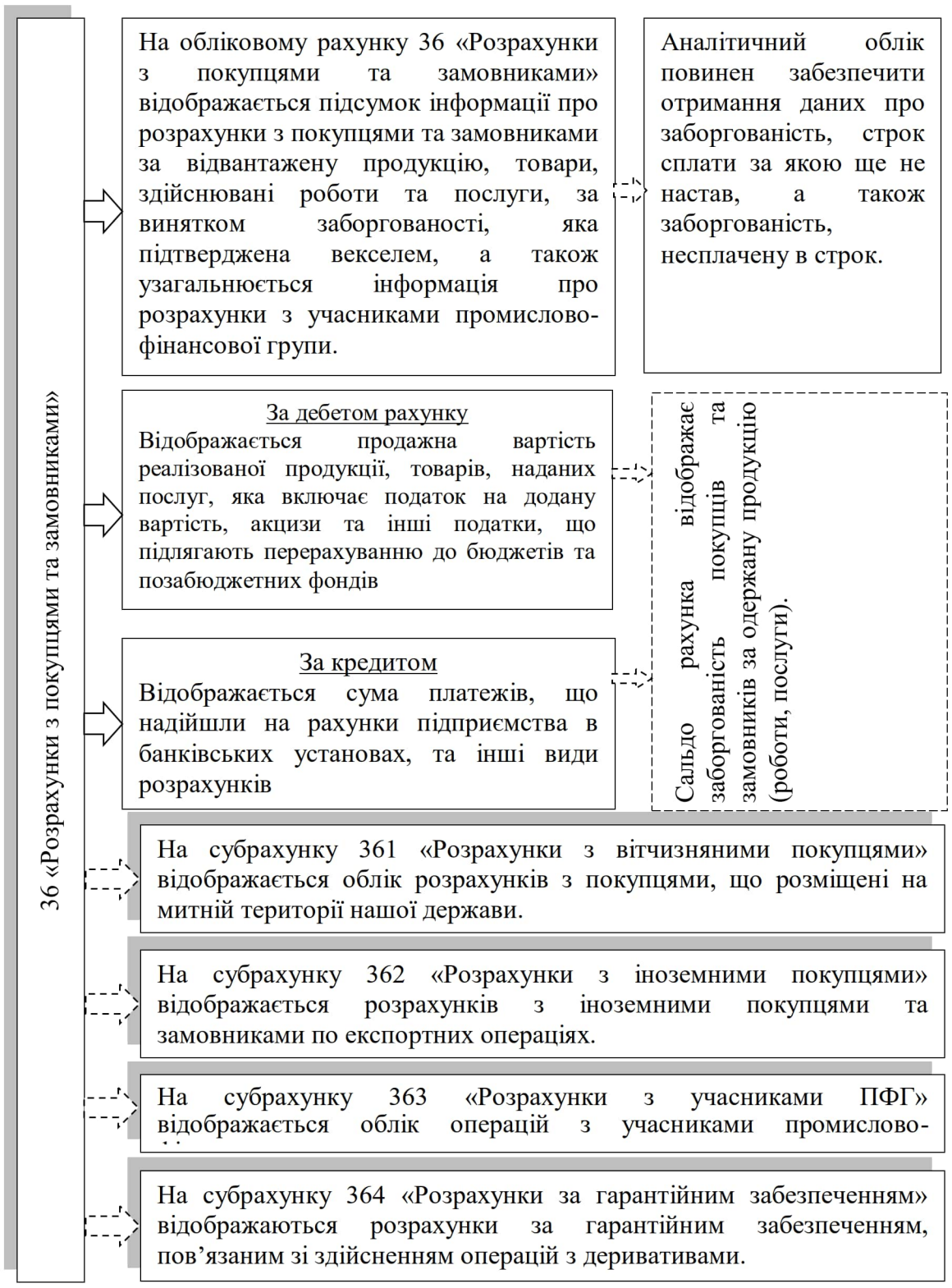

Рис. 2.3. Призначення та побудова рахунку 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками»

Аналітичний облік розрахунків з покупцями та замовниками проводиться для кожного покупця та замовника, за кожним рахунком, поданим на оплату, за

кожну операцію (рис. 2.4).

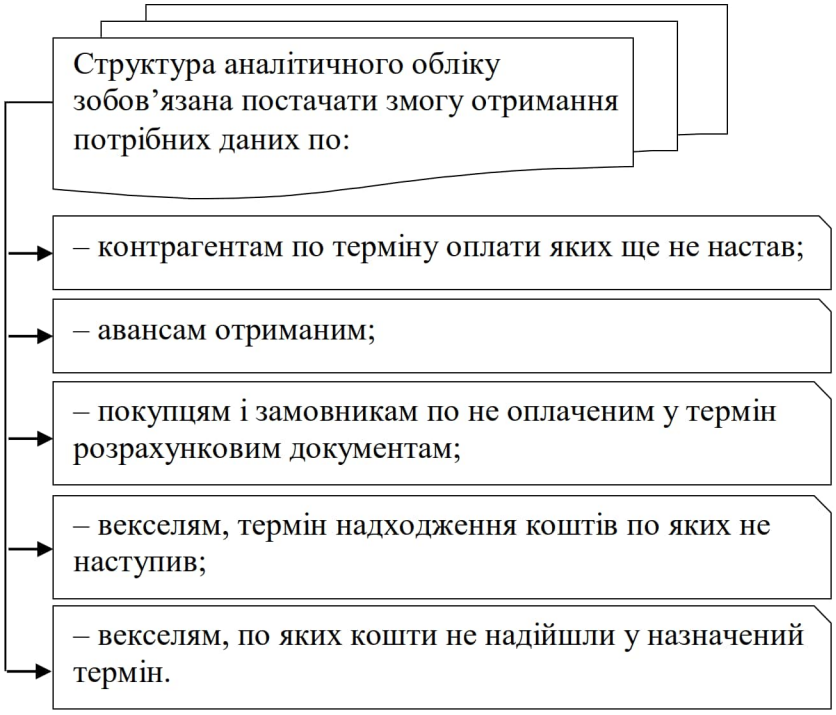

Рис. 2.4. Аналітичний облік розрахунків з покупцями та замовниками

Порядок відображення операцій з обліку розрахунків з покупцями та замовника з наступною оплатою їхньої вартості покупцями наведено в табл. 2.4.

Таблиця 2.4

Кореспонденція рахунків з обліку розрахунків з покупцями та замовниками з наступною оплатою

Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків		Сума, грн
	Дебет	Кредит	
Реалізовано готову продукцію (зерно кукурудзи) / надано послуги (послуги по обробці земельних ділянок) за контрактною вартістю	361	701, 703	12000,00
Відображено податкове зобов'язання з ПДВ	701 / 703	641	2000,00
Списана собівартість реалізованої продукції / послуг	901/903	27/23	8000,00
Перераховано ПДВ до Державного бюджету	641	411	2000,00
Надійшла на поточний рахунок оплата від покупця	311	361	12000,00
Списано дохід (кредитове сальдо субрахунку 701 / 703) на фінансові результати підприємства	701/703	791	10000,00
Списано витрати на фінансові результати	791	901/903	8000,00

Основна ціль здійснення розрахунків з покупцями на ТОВ «ХХХХХ» -

максимально наблизити момент передачі продукції або послуг і коштів; для постачальників - найбільш можливий проміжок часу між моментом отримання товарів, робіт, послуг і оплати за них; для банків - розрахунки в таких формах, які забезпечують надання додаткових послуг і, таким чином, приносять додатковий прибуток банку.

З цього випливає, що головна ціль системи розрахунків є виконання зобов'язань учасників, шляхом обрання оптимального часу для всіх суб'єктів між датами передачі товарів або робіт та коштів із гарантованим рівнем надійності.

Якщо договором передбачена попередня оплата покупцем, використовується субрахунок 681 «Розрахунки за авансами одержаними». Типова кореспонденція рахунків при попередній оплаті покупцями вартості продукції, товарів, робіт, послуг наведена в табл. 2.5.

Таблиця 2.5

Кореспонденція рахунків з обліку розрахунків з покупцями та замовниками при попередній оплаті покупцями вартості продукції, товарів, робіт, послуг

Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків		Сума, грн
	Дебет	Кредит	
Надійшла передоплата від покупця	311	681	6000,00
Відображене податкове зобов'язання з ПДВ	643	641	1000,00
Відвантажено продукцію або послуги через деякий час, списано їх собівартість	901, 903	27, 23	4100,00
Відображено реалізацію продукції	361	701, 703	6000,00
Списано ПДВ	701, 703	643	1000,00
Списано на фінансовий результат:			
собівартість реалізованої продукції	791	901, 903	4100,00
дохід від реалізації	701, 703	791	5000,00

Бухгалтерський і податковий облік списання безнадійної заборгованості представлено у додатку Г.

Приклад. ТОВ «ХХХХХ» згідно з підписаним договором з є ТОВ «Агросервіс» на будівництво будівлі виробничого призначення одержало аванс у сумі 84000 грн. Наприкінці місяця ТОВ «Агросервіс» пред'явлено

рахунок за виконаний обсяг будівельних робіт на суму 60000 грн і в наступному місяці – за другий етап будівельних робіт – на суму 72000 грн з урахуванням податку на додану вартість. Зазначені операції відображаються такими господарськими операціями (табл. 2.6).

Таблиця 2.6

Відображення розрахункових операцій за авансами одержаними на рахунках бухгалтерського обліку ТОВ «ХХХХХ»

Зміст господарської операції	Кореспондуючі рахунки		Сума, грн
	дебет	кредит	
1	2	3	4
Надійшов аванс за будівельні роботи	31	681	84000
Відображена сума податкових зобов'язань	643	641	14000
Виконані будівельні роботи за договором з будівництва першого етапу будівлі виробничого призначення			
- на фактичну вартість	903	23	52000
- на договірну вартість	361	703	60000
Відображені розрахунки за податковими зобов'язаннями з ПДВ	703	643	10000
Відображена згідно з актом вартість виконаних будівельних робіт на завершальному етапі:			
- на фактичну вартість	903	23	56000
- на договірну вартість	361	703	72000
Відображені розрахунки за податковими зобов'язаннями з ПДВ	703	643	12000
Здійснено залік частини суми заборгованості за виконані роботи на суму отриманого авансу від	681	361	84000
Надійшла оплата за виконані будівельні роботи у рахунок остаточного розрахунку	311	361	48000
Відображена сума податкових зобов'язань	643	641	8000
РЕАЛІЗАЦІЯ ТОВАРУ: ЧАСТКОВА ПЕРЕДОПЛАТА			
Отримана часткова передоплата від покупця за товар	311	681	600,00
Відображений ПДВ у вартості передоплати	643	641	100,00
Нарахований дохід від реалізації товару	361	702	2400,00
Відображений ПДВ у вартості реалізації по розрахунках	702	643	100,00
Відображений ПДВ у вартості реалізації по неоплаченій частині	702	641	300,00
Списана собівартість товару	902	281	1500,00
Відображено залік заборгованостей по розрахунках із покупцем	681	361	600,00
Отримано остаточний розрахунок від покупця	311	361	1800,00
РЕАЛІЗАЦІЯ ТОВАРУ + ПОВЕРНЕННЯ			
Нарахований дохід від реалізації товару	361	702	1200,00
Відображений ПДВ у вартості реалізації	702	641	200,00
Списана собівартість товару	902	281	800,00
Отримана оплата від покупця	311	361	1200,00
Отриманий товар від покупця та відсторонювана списана собівартість	902	281	800,00

Продовж. табл. 2.6

1	2	3	4
Відкоригований нарахований дохід та розрахунки із покупцем та ПДВ	704, 641	361	1200,00
Повернені кошти покупцю	361	311	1200,00
Повернення			
Повернення товару/ передоплати між платниками ПДВ вимагає оформлення РК до ПН для постачання для коригування ПЗ та ПК у сторін угоди. Правила складання та реєстрації в ЄРНН – ст. 192 ПКУ	Повернення + ПДВ		
Платник ЄП може відкоригувати дохід на вартість повернутого товару / передоплати згідно із пп. 5 п. 292.11 ПКУ за умови, якщо таке повернення відбувається внаслідок повернення товару, розірвання договору або за листом-заявою про повернення коштів	Повернення у платників ЄП		
Особливості повернення товару належної якості – ст. 9 Закону про захист прав споживачів - Перелік перелік товарів належної якості, що не підлягають обміну (поверненню), якщо вони не задовольняють споживачів з будь-яких причин, затверджений постановою КМУ від 19.03.94 № 172	Повернення + фізичної особи		

У бухгалтерському обліку позитивні курсові різниці зараховуються на рахунок 714, а негативні валютні різниці зараховуються на рахунок 945.

Розрахунки з покупцями та підрядниками потрібно проводити за договором або із вибором конкретних документів розрахунків.

Отже, основними стандартними звітами у програмі є: «Аналіз рахунку» – надає інформацію про обороти рахунків з іншими рахунками за обраний період, а також про сальдо на початок та кінець періоду; «Картка рахунку» – представлено усі проведення по досліджуваному рахунку.

В картці також показані залишки на початок і кінець звітного періоду, обороти за звітний період і залишки після кожного проведення; «Оборотно-сальдова відомість по рахунку» – містить інформацію про обороти за дебетом і кредитом рахунків упродовж цього періоду; «Журнал-ордер по рахунку»; «Головна книга по рахунку».

Вихідні машинограми представлено у додатку Д. Баланс – це звіт про фінансовий стан підприємства, який відображає на певну дату його активи, зобов’язання і власний капітал. Основною формою звітності (додаток Е) для відображення доходів, витрат та фінансових результатів є Звіт про фінансові

результати – складова квартальної і річної фінансової звітності підприємств. У Звіті про фінансові результати відображаються відрахування на створення резерву сумнівних боргів і суми списаної безнадійної дебіторської заборгованості відповідно до п. 11 НП(С)БО 10.

Зміни в дебіторській заборгованості, пов'язані з операційною та інвестиційною діяльністю, відображаються у Звіті про рух грошових коштів, який складається за даними балансу та первинного обліку. Важливість фінансової звітності полягає в тому, що вона є джерелом інформації про результати господарсько-фінансової діяльності підприємства.

Порядок їх заповнення регулюється Методичними рекомендаціями щодо заповнення форм фінансової звітності. У ТОВ «ХХХХХ» підписується фінансова звітність керівником і головним бухгалтером. Звітний період - календарний рік. Примітки до фінансових звітів – це сукупність показників і пояснень, яка забезпечує деталізацію та обґрунтованість статей фінансових звітів, а також інша інформація, розкриття якої передбачено відповідними положеннями (рис. 2.5).

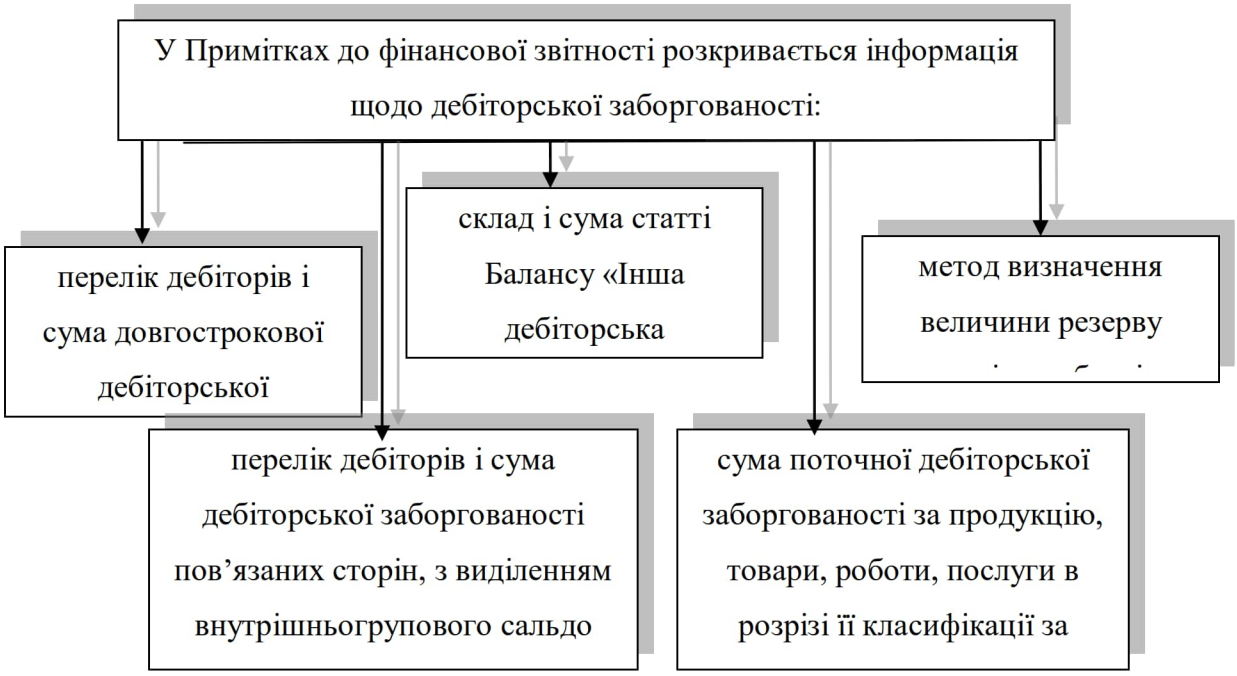

Рис. 2.5. Розкриття інформації щодо дебіторської заборгованості у Примітках до фінансової звітності

У Балансі дебіторська заборгованість, як вже було зазначено, відображається за чистою реалізаційною вартістю.

Отже, фінансова звітність на ТОВ «ХХХХХ» району є заключним етапом облікового циклу і складається на підставі даних обліку для задоволення інформаційних потреб різних категорій користувачів.

Таким чином, правильність організації бухгалтерського обліку, документування та відображення в бухгалтерському обліку розрахунків з покупцями та замовниками є передумовою успішної діяльності підприємства.

2.3. Податкові аспекти обліку розрахунків з покупцями та замовниками

Юридична особа ТОВ «ХХХХХ», код ЄДРПОУ 36301748, було зареєстровано 18.02.2009. Розмір статутного капіталу юридичної особи складає 60 500,00. На час останнього оновлення даних 01.07.2024 статус юридичної особи - Зареєстровано.

За даними з податкових реєстрів України юридична особа ТОВ «ХХХХХ», Перебуває на обліку в органах доходів та зборів, Дійсне свідоцтво ПДВ в реєстрі платників ПДВ і Відсутня реєстрація в Реєстрі неприбуткових установ та організацій. Індивідуальний податковий номер: 363017410066, дата реєстрації: 01.07.2014.

Податкові аспекти обліку розрахунків з покупцями та замовниками є важливою складовою бухгалтерського обліку та податкової звітності підприємства.

Вони включають в себе правильне нарахування та сплату податків, що виникають у зв’язку з операціями продажу товарів, виконанням робіт чи наданням послуг. Розрахунки з покупцями і замовниками можуть мати різні податкові наслідки залежно від виду діяльності, умов договорів і типу податків, що застосовуються (рис. 2.6).

Дебіторська заборгованість		
Дебіторська заборгованість списується на витрати у разі відповідності податковому критерію безнадійності (п. 14.1.11 ПКУ);	Нарахування резерву сумнівних боргів формує «збільшуючу» податкову різницю (ряд.2.1.2 дод. РІ)	Списання заборгованості за рахунок резерву та /або витрат формує «зменшуючу» податкову різницю (ряд.2.2.3 дод. РІ)
Кредиторська заборгованість		
Списана кредиторська заборгованість включається у складі ФР до рядка 2 Декларація (дохід)	Коригування щодо списаної КЗ у рядку 3 Декларації не передбачено	

Рис. 2.6. Заборгованості: податкові особливості

Приклад. Залишок резерву сумнівних боргів – 100 тис. грн. Безнадійна дебіторська заборгованість, яка відповідає критерію безнадійності пп. 14.1.11 ПКУ – 150 тис. грн. Списання заборгованості: Дт 38 Кт 361 – 100000 грн. Дт 944 Кт 361 – 50000 грн. Донарахований резерв після списання – 80 тис. грн. Дт 944 Кт 38 – 80000 грн (табл. 2.7).

Таблиця 2.7

Списання дебіторської заборгованості декларація (додаток РІ)

Різниці, на які збільшується фінансовий результат			Різниці, на які зменшується фінансовий результат		
код	назва різниці	сума	код	назва різниці	сума
2.1.2	Сума витрат на формування резерву сумнівних боргів або резерв очікуваних кредитних збитків (зменшення корисності активів)	80000	2.2.2	Сума коригування (зменшення) резерву сумнівних боргів або резерв очікуваних кредитних збитків (зменшення корисності активів), на яку збільшився фінансовий результат до оподаткування відповідно	_
2.1.3	Сума витрат від списання дебіторської заборгованості понад суму резерву сумнівних боргів або понад резерв очікуваних кредитних збитків (зменшення корисності активів)	50000	2.2.3	Сума списаної дебіторської заборгованості (у тому числі за рахунок створеного резерву сумнівних боргів або резерв очікуваних кредитних збитків (зменшення корисності активів)), що відповідає ознакам, визначеним підпунктом 14.1.11 пункту 14.1 статті 14 ПКУ	150000

Оподаткування операцій з продажу продукції сільськогосподарського виробництва регламентується ПКУ. Так, юридичні особи, зареєстровані у встановленому порядку, є платниками податку на додану вартість. Податковий Кодекс України визначає коло юридичних осіб, які реєструються платниками ПДВ в обов'язковому та добровільному порядку. Дані про платників податку вносяться до реєстру платників податку. Податкові особливості виникають у разі, якщо підприємство застосовую облік податкових різниць. Дебіторська заборгованість зменшує об'єкт оподаткування у разі відповідності податковому критерію безнадійності (п. 14.1.11 ПКУ). Нарахування резерву сумнівних боргів формує «збільшуючу» податкову різницю (ряд. 2.1.2 дод. РІ). Списання заборгованості за рахунок резерву та /або витрат формує «зменшуючу» податкову різницю (ряд. 2.2.3 дод. РІ) (табл. 2.8).

Таблиця 2.8

ПДВ-наслідки списання заборгованостей

Облік у продавця (виконавця)	ПДВ-наслідки	Облік у покупця (замовника)	ПДВ-наслідки
Дт 36 Кт 70 – 120 грн. Дт 70 Кт 641 – 20 грн.	ПЗ не коригуються, адже постачання відбулося	Дт 92, 22, 23, 28 Кт 63 – 100 грн Дт 641 Кт 63 – 20 грн.	Факт оплати не впливає на відображений ПК за умови: 1. Наявності ПН 2. Використання товару / послуг в оподатковуваних операціях у госпдіяльності У податківців фіскальна позиція – коригування ПК
Дт 311 Кт 681 – 120 грн. Дт 643 Кт 641 – 20 грн	ПЗ можуть бути відкориговані, операція «трансформувалася» у грошову – «отримання безповоротної фін. допомоги» Дт 643 Кт 641 – 20 грн. (сторно)	Дт 371 Кт 311 – 120 грн. Дт 641 Кт 644 – 20 грн.	Права на ПК немає, оскільки операція «трансформувалася» у грошову – «надання безповоротної фіндопомоги» Дт 644 Кт 641 – 20 грн. (сторно)

Різниці з податку на прибуток за резервом сумнівних боргів. Використовують ті платники податку на прибуток, які не відмовилися від різниць з р. ІІІ ПКУ за пп. 134.1.1 ПКУ – малодохідники та високодохідники (з доходом понад 40 млн грн) (табл. 2.9).

Таблиця 2.9

Фінансовий результат до оподаткування

Фінансовий результат до оподаткування	
збільшують (пп. 139.2.1 ПКУ)	зменшують (п. 139.2.2 ПКУ)
на суму витрат на формування резерву сумнівних боргів або резерв очікуваних кредитних збитків (зменшення корисності активів) відповідно до національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку або міжнародних стандартів фінансової звітності	на суму коригування (зменшення) резерву сумнівних боргів або резерв очікуваних кредитних збитків (зменшення корисності активів), на яку збільшився фінансовий результат до оподаткування відповідно до національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку або міжнародних стандартів фінансової звітності
ряд. 2.1.2 додатка РІ до декларації	ряд. 2.2.2 додатка РІ до декларації
Тобто збільшують бухгалтерський фінансовий результат на суми, що пройшли у звітному періоді за проводкою Дт 944 Кт 38	Тобто зменшує фінансовий результат до оподаткування на коригування резерву – його, нагадаємо проводять Дт 38 Кт 719 або Дт 944 Кт 38 (методом «сторно»)
Прощення боргу	
Фінансовий результат до оподаткування	
збільшують (пп. 139.2.1 ПКУ)	зменшують (п. 139.2.2 ПКУ)
на суму витрат на формування резерву сумнівних боргів або резерв очікуваних кредитних збитків (зменшення корисності активів) відповідно до національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку або міжнародних стандартів фінансової звітності	на суму коригування (зменшення) резерву сумнівних боргів або резерв очікуваних кредитних збитків (зменшення корисності активів), на яку збільшився фінансовий результат до оподаткування відповідно до національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку або міжнародних стандартів фінансової звітності
ряд. 2.1.2 додатка РІ до декларації	ряд. 2.2.2 додатка РІ до декларації
Тобто збільшують бухгалтерський фінансовий результат на суми, що пройшли у звітному періоді за проводкою Дт 944 Кт 38. Актуально, якщо під той борг, що пробачається формувався резерв (тобто, вважалася сумнівною). Відповідно на дату формування резерву фіксували різницю	Тобто зменшує фінансовий результат до оподаткування на коригування резерву – його, нагадаємо проводять Дт 944 Кт 38 (методом «сторно»), або Дт 38 Кт 719 Якщо обрали варіант сторнування резерву у випадку списання через прощення боргу (варіант 1)

Облік розрахунків з покупцями та замовниками має безпосередній вплив на податкові зобов'язання підприємства. Підприємство повинно ретельно дотримуватися податкового законодавства при нарахуванні ПДВ, ПДФО, податку на прибуток та інших податків і зборів, пов'язаних з операціями з покупцями. Для цього необхідно правильно оформляти платіжні документи, вести облік товарних операцій, забезпечити своєчасну подачу податкової звітності і сплату податків.

РОЗДІЛ 3
АНАЛІЗ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ ЗА ТОВАРНИМИ ОПЕРАЦІЯМИ

3.1. Фінансово-економічний стан суб'єкта господарювання

Оцінка фінансового стану є важливою для будь-якої організації чи підприємства з кількох причин:

1. Прийняття обґрунтованих рішень: оцінка фінансового стану дозволяє керівництву зрозуміти реальний стан справ у компанії. Це допомагає ухвалювати більш ефективні стратегічні, операційні та інвестиційні рішення.

2. Визначення платоспроможності та ліквідності: оцінка фінансових показників дозволяє визначити, чи здатна компанія своєчасно виконувати свої фінансові зобов'язання та підтримувати необхідний рівень ліквідності.

3. Оцінка ризиків: аналіз фінансового стану дозволяє виявити потенційні фінансові ризики, такі як нестача оборотних коштів або високий рівень заборгованості, що може призвести до фінансових труднощів.

4. Залучення інвесторів та кредиторів: інвестори та кредитори часто потребують детальної інформації про фінансовий стан компанії перед ухваленням рішення про надання фінансування або інвестицій. Гарна фінансова оцінка може допомогти залучити інвестиції або кредити на вигідних умовах.

5. Оцінка ефективності управління: аналіз фінансового стану дозволяє оцінити ефективність фінансового управління на підприємстві, зокрема, як добре використовуються ресурси та капітал.

6. Планування і прогнозування: своєчасна оцінка фінансового стану дозволяє створювати прогнози та планувати розвиток компанії, що є важливим для забезпечення її стабільного росту.

7. Забезпечення відповідності законодавству та нормативним вимогам: для деяких компаній (наприклад, публічних акціонерних товариств) необхідна регулярна оцінка фінансового стану для дотримання вимог законодавства та

нормативних актів.

Загалом, оцінка фінансового стану дозволяє забезпечити фінансову стабільність компанії, підвищити її конкурентоспроможність і знизити фінансові ризики.

Центральне місце в системі управління ТОВ «ХХХХХ» займають фінансові результати, які формуються під впливом доходів та витрат підприємства. Аналіз складу, структури і динаміки доходів ТОВ «ХХХХХ» відображено в табл. 3.1 (додаток Ж, З, К).

Таблиця 3.1

Структура і динаміка доходів
ТОВ «ХХХХХ» за 2021 - 2023 рр.

Види доходів	2021 р.		2022 р.		2023 р.		Відхилення 2023 р. (+,-) до 2021 р.	
	сума, тис. грн	питома вага, %	сума, тис. грн	питома вага, %	сума, тис. грн	питома вага, %	абсо-лютне, тис. грн	відносне, %
Чистий дохід від основної операційної діяльності	42843,9	92,3	81893,6	90,8	235191,6	98,9	+192347,7	У 5,5 р.
Дохід від іншої операційної діяльності	3273	7,1	8029,5	8,9	2470,4	1,0	-802,6	-24,5
Дохід від інвестиційної діяльності	301,4	0,6	237,5	0,3	160,3	0,1	-141,1	-46,8
Усього	46418,3	100	90160,6	100	237822,3	100	+191404	У 5,1 р.

У 2023 році доходи ТОВ «ХХХХХ» показали значне зростання, при цьому структуру доходів підприємства можна розділити наступним чином: 98,9 % доходів становить чистий дохід від основної операційної діяльності (товари, роботи, послуги), 1 % доходів - це доходи від іншої операційної діяльності; 0,1 % - дохід від інвестиційної діяльності.

Динаміка доходів за період 2021 - 2023 рр.:

1. Основна операційна діяльність: за період з 2021 по 2023 рік, сума доходів від основної операційної діяльності зросла на 192 млн 347,7 тис. грн, або в 5,5 рази. Це свідчить про значне зростання обсягу реалізації товарів, робіт

і послуг підприємства, що може бути результатом розширення бізнесу або підвищення попиту на його продукцію.

2. Інша операційна діяльність: доходи від іншої операційної діяльності зменшились на 802,6 тис. грн, або на 24,5 %. Це може свідчити про зниження активності в інших сферах діяльності підприємства, крім основної. Можливо, підприємство зменшило обсяги допоміжних операцій або сконцентрувалося на основному бізнесі.

3. Інвестиційна діяльність: доходи від інвестиційної діяльності зменшились на 141,1 тис. грн, або на 46,8 %. Це може свідчити про зниження доходів від інвестицій або менш активну інвестиційну діяльність підприємства в цьому періоді.

Ілюстративне зображення динаміки доходів діяльності досліджуваного підприємства представлено на рис. 3.1.

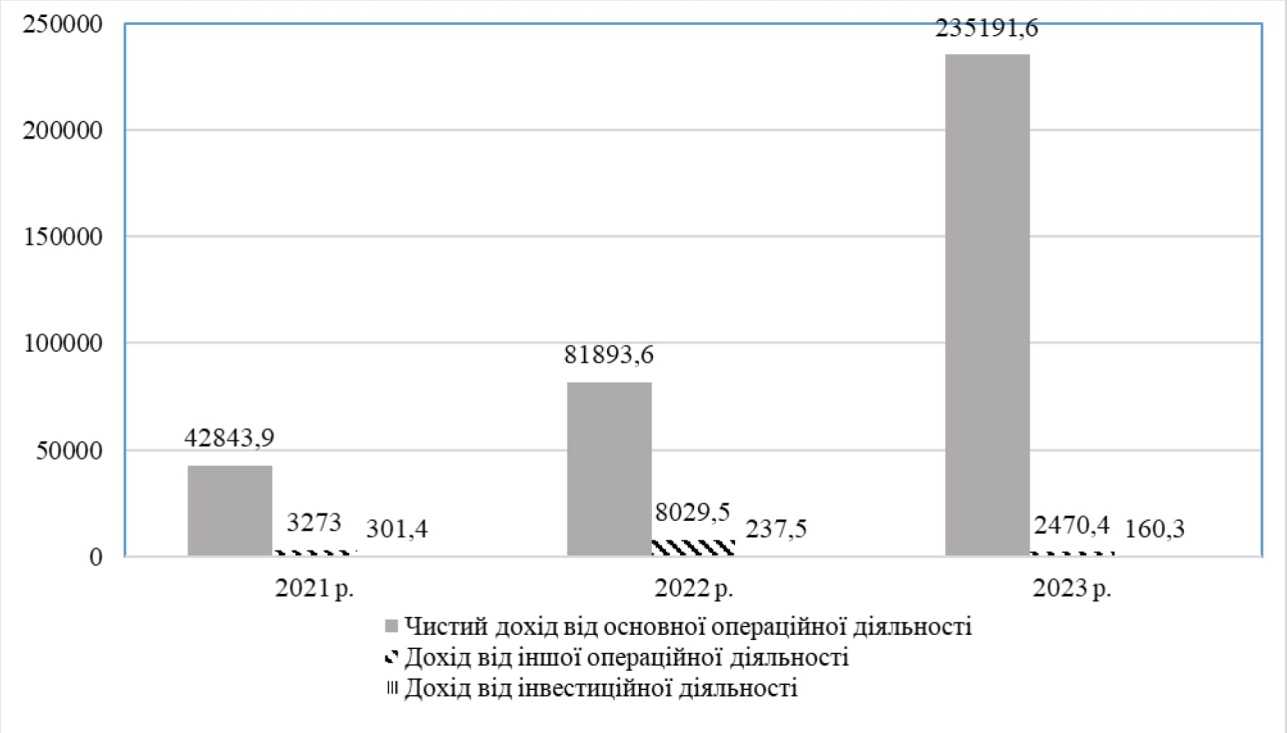

Рис. 3.1. Ілюстративне зображення динаміки доходів діяльності ТОВ «ХХХХХ» за 2021 - 2023 рр., тис. грн

Аналіз витрат складу, динаміки та структури витрат ТОВ «ХХХХХ» представлено у табл. 3.2.

Таблиця 3.2

Динаміка та структура витрат і відрахувань

ТОВ «XXXXX» за 2021 - 2023 рр.

Види витрат і відрахувань	2021 р.		2022 р.		2023 р.		Відхилення (+;-) 2023 р. до 2021 р.	
	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	суми, тис. грн	у %
Собівартість реалізації	33268,9	72,7	55216,8	62,4	221025,1	83,8	+187396,2	У 6,6 р.
Інші операційні витрати	11067	24,2	30148,1	34,0	38077,3	14,4	+27010,3	У 3,4 р.
Втрати від інвестиційної діяльності	1419	3,1	3177	3,6	4533,4	1,7	+3114,4	У 3,2 р.
Усього витрат	45754,9	100	88541,9	100	263635,8	100	+217520,9	У 5,7 р.

Аналіз витрат ТОВ «XXXXX» за 2023 рік показав значне зростання витрат порівняно з 2021 роком, що можна детально розглянути за основними категоріями:

1. Загальне зростання витрат: у 2023 році загальна сума витрат збільшилася на 217 млн 520,9 тис. грн, або у 5,7 рази порівняно з 2021 роком. Це свідчить про суттєве зростання витрат, що може бути результатом розширення обсягів виробництва або зміни в організаційній структурі підприємства.

2. Собівартість реалізації продукції зросла на 187 млн 396,2 тис. грн, або у 6,6 рази. Це є основною складовою витрат, яка демонструє значне збільшення витрат на виробництво продукції, що може бути наслідком підвищення обсягів виробництва, зростання вартості матеріалів, заробітної плати чи інших витрат на виробництво.

3. Інші операційні витрати зросли на 27 млн 10,3 тис. грн, або у 3,4 рази. Це може свідчити про збільшення витрат на допоміжні операції, такі як адміністративні витрати, витрати на маркетинг, оренду або інші потреби, що підтримують основну діяльність підприємства.

4. Втрати від інвестиційної діяльності зросли на 3 млн 114,4 тис. грн, або у 3,2 рази. Це вказує на те, що підприємство понесло додаткові витрати або

збитки у результаті інвестиційної діяльності, що може свідчити про зниження ефективності інвестицій або витрати на нові проекти.

Ілюстративне зображення структури витрат діяльності ТОВ «ХХХХХ» представлено на рис. 3.2.

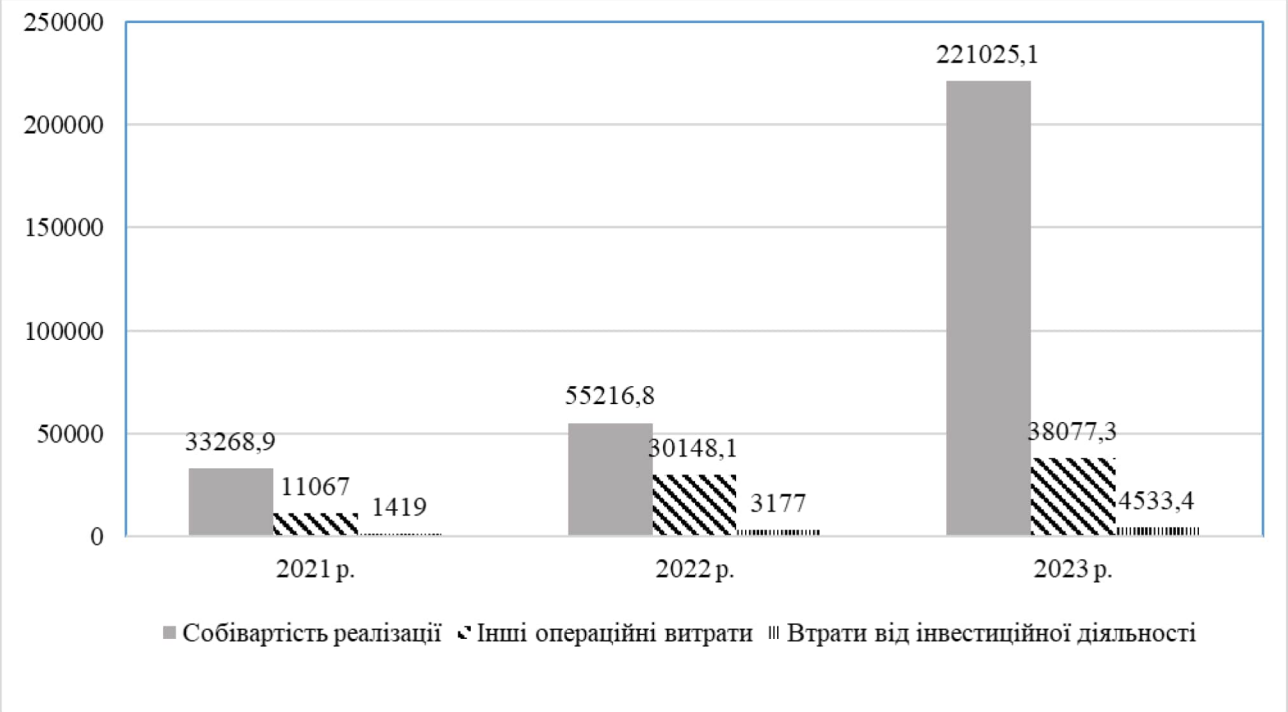

Рис. 3.2. Ілюстративне зображення динаміки доходів та витрат діяльності ТОВ «ХХХХХ» за 2021 - 2023 рр.

Аналіз майна ТОВ «ХХХХХ» за 2021 - 2023 рр. починається з аналізу складу, структури та динаміки капіталу - табл. 3.3.

Аналіз вартості оборотних активів досліджуваного підприємства за період з 2021 по 2023 рік показав ряд суттєвих змін у структурі активів підприємства.

1. Загальна динаміка оборотних активів: у 2023 році вартість оборотних активів збільшилася на 155 млн 939,6 тис. грн, або у 2,9 рази порівняно з 2021 роком. Це свідчить про значне розширення оборотних активів підприємства, що може бути наслідком збільшення обсягів діяльності, змін у стратегії управління активами чи інших факторів.

2. Зміни у складі оборотних активів: запаси зменшились на 26 млн 805,4 тис. грн або у 2,2 рази. Це стосується як виробничих запасів, так і готової

продукції та товарів. Зменшення вартості запасів може свідчити про зменшення обсягів виробництва або про зміну підходу до управління запасами, можливо, оптимізацію наявності товарів і матеріалів.

Таблиця 3.3

Динаміка та структура майна ТОВ «ХХХХХ»
за 2021 - 2023 рр. (станом на кінець року)

Види активів	2021 р.		2022 р.		2023 р.		Відхилення (+;-) 2023 р. до 2021 р.	
	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	суми, тис. грн	у %
Майно – всього	104996,7	100	129831	100	291863,6	100	+186866,9	У 2,8 р.
1. Необоротні активи	24014,5	22,9	27104,8	20,9	54941,8	18,8	+30927,3	У 2,3 р.
1.1. Основні засоби	24010	22,9	27100,3	20,9	33640	11,5	+9630	+40,1
2. Оборотні активи	80982,2	77,1	102726,2	79,1	236921,8	81,2	+155939,6	У 2,9 р.
2.1. Запаси	54220,7	51,6	70803,1	54,5	27414,9	9,4	-26805,8	-49,4
2.1.1. Виробничі запаси	12461	11,9	12687,2	9,8	27176,4	9,3	+14715,4	У 2,2 р.
2.1.2. Готова продукція та товари	41759,7	39,8	58115,9	44,8	238,5	0,1	-41521,2	-99,4
2.2. Поточна дебіторська заборгованість	22028,3	21,0	29534,7	22,7	206504,9	70,8	+184476,6	У 9,4 р.
2.3. Грошові кошти	4190,7	4,0	1212,9	0,9	224,4	0,1	-3966,3	-94,6
2.4. Витрати майбутніх періодів	42,3	0,0	3,2	0,0	31,3	0,0	-11	-26,0
2.5 Інші оборотні активи	500,2	0,5	1172,3	0,9	2746,3	0,9	+2246,1	У 5,5 р.

Поточна дебіторська заборгованість зросла на 184 млн 476,6 тис. грн, або у 9,4 рази. Це може свідчити про значне збільшення обсягів реалізації продукції в кредит або про збільшення середнього періоду, протягом якого підприємство отримує оплату від своїх клієнтів.

Зростання дебіторської заборгованості потребує уваги, оскільки воно може вказувати на підвищений ризик невиплат або необхідність більш ретельного контролю за кредитною політикою.

Грошові кошти та поточні фінансові інвестиції зменшились на 3 млн

966,3 тис. грн, або на 94,6 %.

Це значне зниження може свідчити про витрату грошових коштів на інші потреби підприємства, або про зменшення рівня ліквідності, що потребує аналізу для забезпечення фінансової стабільності.

Інші оборотні активи зросли на 2 млн 246,1 тис. грн, або у 5,5 рази. Це може свідчити про збільшення різних активів, які не відображені в інших категоріях (наприклад, дебіторська заборгованість за іншими операціями або специфічні короткострокові активи).

Витрати майбутніх періодів зменшились на 11 тис. грн, або на 26 %. Це може свідчити про зниження обсягів авансованих витрат або зміну в політиці підприємства щодо планування витрат.

3. Структура активів: у структурі майна ТОВ «ХХХХХ» переважають оборотні активи. Питома вага оборотних активів за період 2021-2023 років склала: у 2021 році - 77,1 %, у 2022 році – 79,1 %, у 2023 році – 81,2 %.

Це вказує на поступове зростання частки оборотних активів у загальній структурі активів підприємства.

Збільшення питомої ваги оборотних активів може свідчити про концентрацію ресурсів підприємства в короткострокових активах, що дозволяє підприємству бути більш гнучким у фінансових операціях, але також може вказувати на зниження довгострокових інвестицій чи активів.

Динаміка та структура джерел формування капіталу ТОВ «ХХХХХ» відображено у табл. 3.4.

Аналіз структури капіталу та зобов’язань ТОВ «ХХХХХ» за період 2021-2023 рр. показав кілька важливих змін, які відображають фінансові тенденції та можливі ризики для підприємства.

1. Загальна сума капіталу підприємства в 2023 році збільшилась на 186 млн 866,9 тис. грн, або у 2,8 рази порівняно з 2021 роком.
2. Це свідчить про загальне зростання фінансових ресурсів підприємства, що може бути наслідком збільшення обсягів діяльності або залучення додаткових джерел фінансування.

Таблиця 3.4

Динаміка та структура джерел формування капіталу ТОВ «ХХХХХ» за 2021 – 2023 рр. (станом на кінець року)

Види пасивів	2021 р.		2022 р.		2023 р.		Відхилення (+;-) 2023 р. до 2021 р	
	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	суми, тис. грн	у %
Капітал – всього	104996,7	100	129831	100	291863,6	100	+186866,9	У 2,8 р.
1. Власний капітал	49069,5	46,7	50932,1	39,2	24514,7	8,4	-24554,8	-50,0
1.1. Зареєстро-ваний капітал	60,5	0,0	60,5	0,0	60,5	0,0	Х	Х
1.2. Нерозподі-лений прибуток	49009	46,7	50871,6	39,2	24454,2	8,4	-24554,8	-50,1
2. Зобов'язання і забезпечення	55927,3	53,3	78898,9	60,8	267348,9	91,6	+211421,7	У 4,8 р.
2.1. Довгостро-кові зобов'язання і забезпечення	7443,1	7,1	-	-	-	-	-7443,1	-100
2.2. Поточні зобов'язання і забезпечення	48484,1	46,2	78898,9	60,8	256348,9	91,6	+218864,8	У 5,5 р.
2.2.1. Поточна кредиторська заборгованість	1439,9	1,4	8665,2	6,7	23391,8	8,0	+21951,9	У 16,2 р.

2. Власний капітал: сума власного капіталу знизилась на 24 млн 554,8 тис. грн, або на 50 %. Зниження власного капіталу сталося в основному через зменшення зареєстрованого капіталу та нерозподіленого прибутку. Це може вказувати на зменшення накопичених прибутків або розподіл прибутку на покриття витрат, дивідендів тощо. Втрата половини власного капіталу може свідчити про фінансову нестабільність або високий рівень ризику для підприємства.

3. Зобов'язання та забезпечення: сума зобов'язань та забезпечень ТОВ «ХХХХХ» у 2023 році збільшилась на 211 млн 421,7 тис. грн, або у 4,8 рази порівняно з 2021 роком.

Основне збільшення зобов'язань відбулось через зростання поточних зобов'язань та забезпечень, які, в свою чергу, представлені поточними кредиторськими заборгованостями. Значне збільшення зобов'язань може

свідчити про зростання фінансових зобов'язань підприємства перед постачальниками, кредиторами або іншими сторонами. Це також може вказувати на підвищений рівень залежності підприємства від зовнішніх джерел фінансування.

4. Структура пасивів: у структурі пасивів ТОВ «ХХХХХ» протягом 2021 - 2023 років переважає питома вага зобов'язань і забезпечень: у 2021 році - 53,3 %, у 2022 році – 60,8 %, у 2023 році – 91,6 %. Це свідчить про значне зростання частки зобов'язань у загальній структурі пасивів підприємства.

Така тенденція вказує на збільшення фінансового ризику, оскільки підприємство стає дедалі більш залежним від зовнішніх джерел фінансування (позик, кредитів, боргів) і менше залежить від власних коштів.

Проведемо аналіз показників фінансової стійкості ТОВ «ХХХХХ», використовуючи дані табл. 3.5.

Таблиця 3.5

Показники фінансової стійкості ТОВ «ХХХХХ»

за 2021 - 2023 рр.

Показники	Нормативне значення	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення (+; -) 2023 р. до 2021 р.
А	1	2	3	4	5
Показники структури джерел формування капіталу					
Коефіцієнт автономії	>0,5	0,467	0,392	0,084	-0,383
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	<0,5	0,533	0,608	0,916	+0,383
Коефіцієнт фінансового ризику	<1	1,140	1,549	10,906	+9,766
Коефіцієнт фінансової стабільності	>1	0,877	0,646	0,092	-0,786
Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів	Зниження	0,132	0,000	0,000	-0,132
Коефіцієнт довгострокових зобов'язань	Зниження	0,133	0,000	0,000	-0,133
Коефіцієнт поточних зобов'язань	Підвищення	0,867	1,000	1,000	+0,133
Показники стану оборотних активів					
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	>0,5	0,511	0,468	х	х
Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власними коштами	>0,1	0,309	0,232	х	х

Продовж. табл. 3.5

А	1	2	3	4	5
Коефіцієнт забезпеченості запасів власними коштами	>0,5	0,462	0,337	х	х
Коефіцієнт маневреності власних оборотних коштів	Підвищення	0,167	0,051	х	х
Показники стану основного капіталу					
Коефіцієнт майна виробничого призначення	Підвищення	0,347	0,306	0,208	-0,139
Коефіцієнт реальної вартості основних засобів у майні	Підвищення	0,229	0,209	0,115	-0,113
Коефіцієнт нагромадження амортизації	Зниження	0,633	0,634	1,605	+0,971
Коефіцієнт співвідношення оборотних і необоротних активів	Підвищення	3,372	3,790	4,312	+0,940

Аналіз фінансової стійкості ТОВ «ХХХХХ» показав низький рівень фінансової стабільності та високий рівень фінансових ризиків за основними показниками структури джерел формування капіталу. Розглянемо ключові аспекти цього аналізу.

1. Коефіцієнт автономії - рис. 3.3: коефіцієнт автономії підприємства на кінець 2023 року становить 8,4 %, що є значно нижчим за нормативне значення. Це означає, що лише 8,4 % від загальної суми активів підприємства фінансуються за рахунок власного капіталу. Це на 0,383 пункти менше, ніж у 2021 році. Зниження цього показника свідчить про зростання фінансової залежності підприємства від зовнішніх джерел фінансування, таких як позикові кошти, що підвищує рівень фінансового ризику.

2. Коефіцієнт концентрації позикового капіталу: значення цього коефіцієнта збільшилось з 0,533 до 0,916, що також свідчить про зниження рівня фінансової незалежності підприємства від кредиторів. Таке збільшення вказує на те, що підприємство все більше залежить від зовнішнього фінансування, що може бути небезпечним у разі підвищення витрат на обслуговування боргів або зміни умов на фінансових ринках.

3. Коефіцієнт фінансового ризику: коефіцієнт фінансового ризику зріс з 1,140 в 2021 році до 10,906 в 2023 році, що значно перевищує нормативне значення (менше 1). Це свідчить про критичне зростання фінансового ризику,

оскільки підприємство має значні зобов'язання порівняно з власними активами. Таке перевищення може призвести до проблем з ліквідністю та платоспроможністю підприємства.

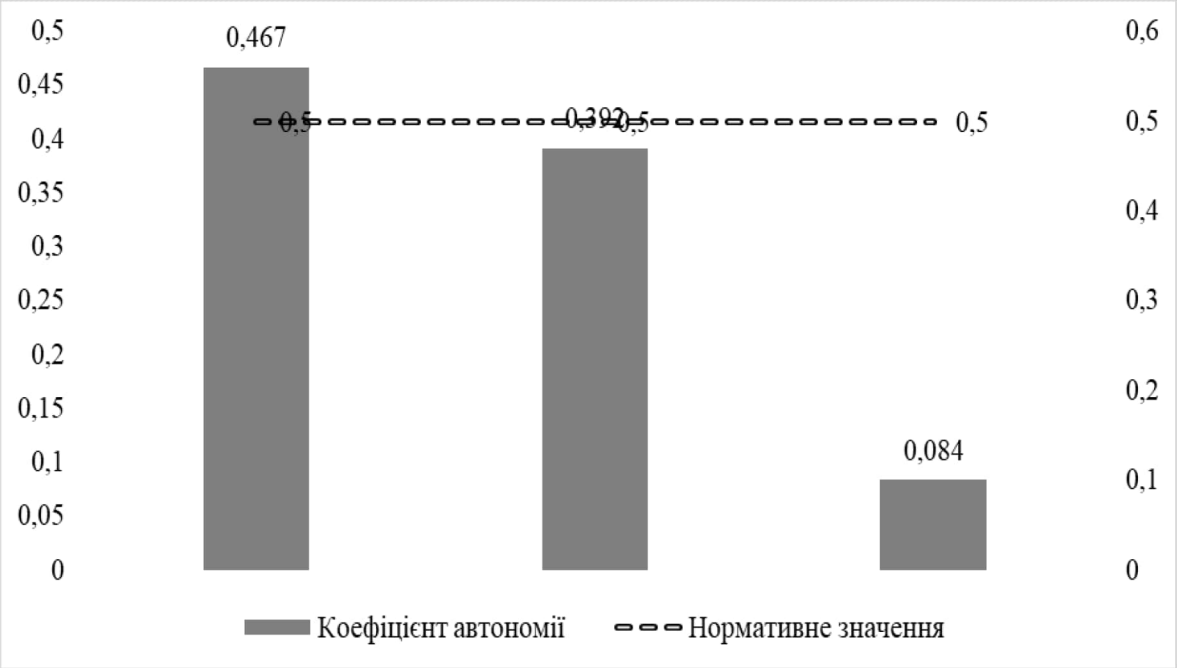

Рис. 3.3. Динаміка коефіцієнту автономії ТОВ «XXXXX» та його порівняння з нормативним значенням за 2021 – 2023 рр., пункти

4. Коефіцієнт фінансової стабільності: коефіцієнт фінансової стабільності підприємства у 2023 році був значно нижчим за нормативне значення, зниження на 0,908 пункти. Це свідчить про незадовільний рівень фінансової стабільності, оскільки велика частка активів підприємства фінансується за рахунок зовнішніх джерел, що підвищує ризик фінансових труднощів у разі зміни економічних умов.

5. Показники стану оборотних активів: показники стану оборотних активів підприємства є від'ємними, що свідчить про кризовий стан і незабезпеченість активами. Це може вплинути на здатність підприємства покривати короткострокові зобов'язання. Така ситуація викликає занепокоєння щодо короткострокової ліквідності підприємства.

6. Коефіцієнт майна виробничого призначення зменшився з 0,347 до 0,208, що свідчить про зниження забезпеченості підприємства активами для

основної виробничо-господарської діяльності. Це показує, що підприємство має низький рівень забезпеченості основними засобами, запасами та іншими необоротними активами, що може знижувати ефективність виробництва.

7. Коефіцієнт нагромадження амортизації знизився з 0,229 до 0,115, що свідчить про зростання рівня зношеності основних засобів. Високий рівень зношеності активів, зокрема основних засобів і нематеріальних активів, показує, що підприємству може бути важко підтримувати або розширювати виробничу потужність без значних капіталовкладень у оновлення основних засобів.

8. Співвідношення оборотних і необоротних активів: коефіцієнт співвідношення оборотних і необоротних активів змінився так, що на 1 грн необоротних активів припадає 23,49 грн оборотних активів в 2023 році, порівняно з 3,37 грн у 2021 році. Це свідчить про значне підвищення рівня забезпеченості необоротних активів оборотними коштами, що може бути позитивним для короткострокової ліквідності, але негативним для довгострокової стабільності підприємства, оскільки на довгострокову діяльність підприємства впливають зміни в необоротних активах.

Проведемо розрахунки по визначенню типу фінансової стійкості підприємства (табл. 3.6). За результатами аналізу, ТОВ «ХХХХХ» знаходиться в умовах нестійкого та кризового фінансового стану протягом 2021 – 2023 років. Основні фактори, які вплинули на це, включають:

1. Зниження вартості власних оборотних коштів на 55 млн 482 тис. грн. Зниження власних оборотних коштів свідчить про те, що підприємство не може ефективно фінансувати свою поточну діяльність за рахунок власних ресурсів. Це веде до збільшення залежності від зовнішніх джерел фінансування та зростання фінансових ризиків.

2. Зростання кредитів на 31 млн 549 тис. грн. Значне збільшення позикових коштів, без відповідного зростання активів, підвищує рівень фінансових зобов’язань підприємства. Це може призвести до погіршення платоспроможності та ліквідності, а також збільшити навантаження на

обслуговування боргів.

Таблиця 3.6

Визначення і аналіз типу фінансової стійкості ТОВ «ХХХХХ» за 2021 - 2023 рр.

Показники	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення 2023 р. (+;-) до 2021 р.
А	1	2	3	4
Власні оборотні кошти	25055	23827	-30427	-55482
Довгострокові зобов'язання	7443	-	-	-7443
Короткострокові кредити і позики	32926	30448	64475	+31549
Запаси	54221	70803	27415	-26806
Наявність власних оборотних коштів і довгострокових зобов'язань для формування запасів	32498	23827	-30427	-62925
Загальна величина джерел формування запасів	65424	54275	34048	-31376
Надлишок (+) або нестача (-) власних оборотних коштів для формування запасів	-29166	-46976	-57842	-28676
Надлишок (+) або нестача (-) власних оборотних коштів і довгострокових зобов'язань для формування запасів	-21723	-46976	-57842	-36119
Надлишок (+) або нестача (-) загальної величини джерел формування запасів	11204	-16528	6633	-4570
Тип фінансової стійкості	нестійкий	нестійкий	кризовий	х
Коефіцієнт забезпеченості запасів відповідними джерелами формування	0,46	0,34	х	х
Надлишок (+) або нестача (-) відповідних джерел формування на 1грн. запасів, грн.	-0,54	-0,66	-2,11	-1,57

3. Зниження залишку запасів на 26 млн 806 тис. грн. Зниження вартості запасів вказує на зменшення обсягів виробництва або продажу товарів, що може свідчити про проблеми у забезпеченні нормальної діяльності підприємства. Зниження запасів також може призвести до труднощів з постачанням продукції чи сировини для подальшої обробки, що відображає нестабільність в управлінні активами.

Наявність випереджаючого зростання джерел фінансування порівняно з вартістю запасів є важливим сигналом для підприємства, оскільки це підвищує

рівень фінансових ризиків та свідчить про недостатню ефективність управління фінансами.

Використаємо дані табл. 3.7 для оцінки платоспроможності ТОВ «ХХХХХ» систему показників, які мають назву коефіцієнтів ліквідності.

Таблиця 3.7

Показники оцінки ліквідності та платоспроможності ТОВ «ХХХХХ» за 2021 – 2023 рр.

Показники	Норматив-не значення	Роки			Відхилення (+;-) 2023 р. до 2021 р.
		2021	2022	2023	
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	>0,2	0,086	0,015	0,001	-0,086
Проміжний коефіцієнт покриття	>0,7	0,551	0,405	0,784	+0,232
Загальний коефіцієнт покриття	≥1,5	1,670	1,302	0,886	-0,784

За результатами аналізу ліквідності ТОВ «ХХХХХ» на кінець 2023 року можна зробити висновки щодо його фінансового стану, який оцінюється як незадовільний. Основними чинниками цього є показники ліквідності та заборгованості, які свідчать про труднощі з виконанням поточних зобов'язань підприємства.

1. Коефіцієнт абсолютної ліквідності: у 2023 році коефіцієнт абсолютної ліквідності склав 0,001 (на 1 грн поточних зобов'язань припадає лише 0,001 грн грошових коштів).

Це значення є нижчим нормативного рівня на 0,199 пункти, що свідчить про те, що підприємство не мало змоги погасити свої поточні зобов'язання за рахунок грошових коштів. Така низька здатність покривати зобов'язання грошовими коштами вказує на серйозні проблеми з ліквідністю та фінансовою стабільністю підприємства.

2. Проміжний коефіцієнт покриття: у 2023 році цей коефіцієнт становить 0,78 (на 1 грн поточних зобов'язань припадає 0,78 грн оборотних активів). Це значення перевищує норматив на 0,084 пункти, що свідчить про позитивну

динаміку щодо покриття поточних зобов'язань за рахунок оборотних активів, при тому що нормативне значення має бути ≥ 0,7. Хоча цей коефіцієнт і перевищує норматив, його значення є відносно низьким, що вказує на певні труднощі з виконанням короткострокових зобов'язань підприємством.

3. Загальний коефіцієнт покриття: коефіцієнт покриття підприємства у 2023 році склав 0,88 (на 1 грн поточних зобов'язань припадає 0,88 грн оборотних активів).

Це значення нижче нормативного рівня (≥ 1,5), що свідчить про недостатню забезпеченість поточних зобов'язань оборотними активами. Низький рівень цього показника свідчить про те, що підприємство має недостатньо активів для покриття своїх поточних зобов'язань, що створює ризики для його фінансової стабільності.

4. Висока кредиторська заборгованість. Однією з основних причин незадовільного фінансового стану є високий рівень кредиторської заборгованості, зростання якої призвело до зниження таких важливих показників, як коефіцієнт автономії та коефіцієнт платоспроможності. Збільшення кредиторської заборгованості вказує на високий рівень залежності підприємства від зовнішніх зобов'язань і може свідчити про проблеми з оплатою постачальникам або іншими контрагентами.

3.2. Аналіз структури та динаміки дебіторської заборгованості за товарними операціями

Ресурсний та економічний потенціал будь-якого підприємства, зокрема ТОВ «XXXXX», значною мірою залежить від фінансових умов, а також здатності ефективно управляти оборотним капіталом.

Величина оборотних активів безпосередньо впливає на дебіторську та кредиторську заборгованість, що, в свою чергу, відображає економічний стан господарюючого суб'єкта. У сучасних умовах нестабільної економічної

ситуації, коли існують ризики несплати або несвоєчасної оплати рахунків, важливість аналізу дебіторської та кредиторської заборгованості стає надзвичайно актуальною.

Метою такого аналізу є комплексна оцінка дебіторської заборгованості, визначення її структури та складу, вплив заборгованості на фінансовий стан підприємства, а також оцінка непогашеної заборгованості за попередні періоди. Завдання аналізу дебіторської заборгованості представлено на рис. 3.4.

Рис. 3.4. Завдання аналізу дебіторської заборгованості

Джерела інформації для аналізу дебіторської заборгованості ТОВ «ХХХХХ»: «Баланс (Звіт про фінансовий стан)», «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)».

Оцінка дебіторської заборгованості ТОВ «ХХХХХ» здійснюється через вивчення: складу, динаміки і структури дебіторської заборгованості; впливу факторів на заборгованість даного типу; порівняльного аналізу дебіторської та кредиторської заборгованості.

Підготовчий етап аналізу характеризується збором, систематизацією, групуванням вихідної інформації та розрахунком проміжних показників. Другий етап є аналітичним, тут відбувається аналітична обробка інформації з використанням аналітичних таблиць.

На заключному етапі аналізу в сформовані аналітичні таблиці вносяться основні показники, що характеризують дебіторську заборгованість.

За допомогою аналітичних таблиць проаналізуємо динаміку, структуру дебіторської заборгованості ТОВ «ХХХХХ» (табл. 3.8, рис. 3.5).

Таблиця 3.8

Динаміка та структура дебіторської заборгованості ТОВ «ХХХХХ» за 2021 - 2023 рр. (станом на кінець року)

Види дебіторської заборгованості	2021 р.		2022 р.		2023 р.		Відхилення (+;-) 2023 р. до 2021 р.	
	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	суми, тис. грн	у %
Дебіторська заборгованість за продукцію	1757,2	8,0	15388,4	52,1	164717,1	79,8	+162959,9	У 93,7 р.
Дебіторська заборгованість за розрахунками:								
З бюджетом	5083,8	23,1	11969,4	40,5	9660,1	4,7	+4576,3	+90,0
Інша поточна дебіторська заборгованість	15187,3	68,9	2176,9	7,4	32127,7	15,6	+16940,4	У 2,1 р.
Всього	22028,3	100	29534,7	100	206504,9	100	+184476,6	У 9,4 р.

Аналіз дебіторської заборгованості ТОВ «ХХХХХ» показав важливі зміни у структурі та динаміці заборгованості протягом періоду з 2021 по 2023 рік, що потребує детального розгляду.

Рис. 3.5. Динаміка складових дебіторської заборгованості ТОВ «ХХХХХ» за 2021 – 2023 рр., тис. грн

1. Загальний приріст дебіторської заборгованості: у 2023 році порівняно з 2021 роком дебіторська заборгованість підприємства збільшилась на 184 млн 476,6 тис. грн, що становить 9,4 рази.

Це свідчить про значне збільшення обсягів дебіторської заборгованості, що може бути як наслідком розширення діяльності підприємства, так і потенційними проблемами з її стягненням.

2. Динаміка складових дебіторської заборгованості:

- інша поточна дебіторська заборгованість зросла на 16 млн 940,4 тис. грн, або в 2,1 рази;

- розрахунки з бюджетом зросли на 4 млн 576,3 тис. грн, або на 90 %.

Однак найбільше зростання відбулося за рахунок заборгованості за продукцію, яка збільшилась на 162 млн 959,9 тис. грн, або в 93,7 рази. Це свідчить про те, що підприємство має значну суму незабезпечених розрахунків за реалізовану продукцію.

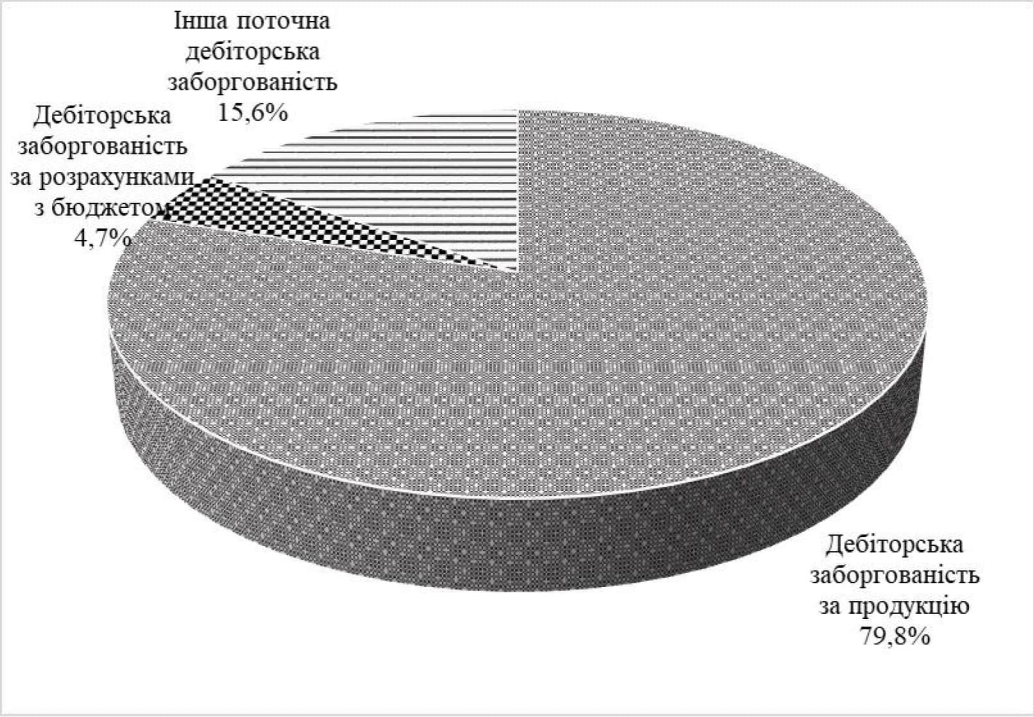

Рис. 3.6. Структура дебіторської заборгованості ТОВ «ХХХХХ» за 2023 рр., %

3. Структура дебіторської заборгованості (рис. 3.6): у 2023 році найбільшу частку серед дебіторської заборгованості становила інша поточна дебіторська заборгованість, яка займала 68,9 %.

Проте заборгованість за продукцію суттєво зросла, її частка збільшилася до 79,8 % у 2023 році (в порівнянні з 52,1 % у 2022 році), що свідчить про те, що основна частина дебіторської заборгованості є невиплаченими розрахунками за поставлену продукцію.

Продовженням аналізу стану заборгованості на підприємстві є порівняльний аналіз дебіторської і кредиторської заборгованості з метою дотримання стабільності фінансового стану.

Для порівняльного аналізу розглянемо дані табл. 3.9 та графічне зображення динаміки дебіторської та кредиторської заборгованості ТОВ «ХХХХХ» за 2021 – 2023 рр. (рис. 3.7).

Таблиця 3.9

Порівняльний аналіз дебіторської та кредиторської заборгованості ТОВ «ХХХХХ» за 2021 – 2023 рр., тис. грн (станом на кінець року)

Види заборгованості	Дебі-торська	Креди-торська	Перевищення заборгованості	
			дебіторської	кредиторської
2021 р.				
За товари, роботи та послуги	1757,2	1269,2	488	-
З бюджетом	5083,8	132,5	4951,3	-
Зі страхування	-	27,5	-	27,5
З оплати праці	-	10,7	-	10,5
Інша заборгованість	15187,3	-	15187,3	-
Всього	22028,3	1439,9	21888,4	-
2022 р.				
За товари, роботи та послуги	16572,7	4596,9	11975,8	-
З бюджетом	11969,4	0,7	11968,7	-
Інша заборгованість	992,5	4067,6	-	+3075,1
Всього	29534,7	8665,2	20869,5	-
2023 р.				
За товари, роботи та послуги	164717,1	23167	141550,1	-
Зі страхування	-	0,3	-	0,3
З бюджетом	9660,1	223,5	9436,6	-
З оплати праці	-	1,0	-	1,
Інша заборгованість	32127,7	-	32127,7	-
Всього	206504,9	23391,8	+183113,1	-

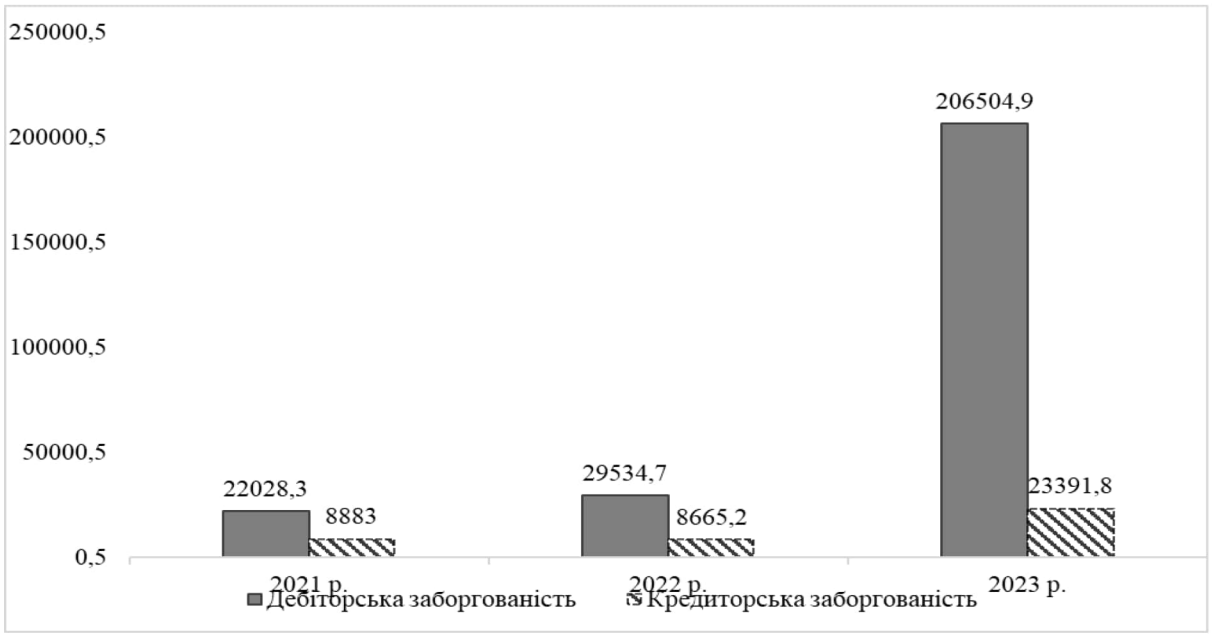

Рис. 3.7. Динаміка дебіторської та кредиторської заборгованості ТОВ «ХХХХХ» за 2021 – 2023 рр., тис. грн

Отже, за результатами аналізу заборгованостей ТОВ «ХХХХХ» у 2021 році було виявлено, що дебіторська заборгованість перевищувала кредиторську на 21 млн 888,4 тис. грн, що свідчить про позитивне сальдо по дебіторській заборгованості. Це перевищення відбулося за рахунок:

1. Іншої поточної дебіторської заборгованості на суму 15 млн 187,3 тис. грн.

2. Розрахунків з бюджетом на 15 млн 187,3 тис. грн.

Це свідчить про те, що підприємство на початку досліджуваного періоду мало більші вимоги до контрагентів і бюджетних органів, ніж поточних зобов’язань перед постачальниками і іншими кредиторами.

Подальша динаміка у 2022 - 2023 роках:

1. У 2022 році дебіторська заборгованість залишалась домінуючою, перевищуючи кредиторську на 20 млн 869,5 тис. грн.

2. У 2023 році це перевищення значно збільшилося, зросло до 183 млн 113,1 тис. грн, що свідчить про ще більшу залежність від дебіторської заборгованості.

3.3. Комплексне оцінювання дебіторської заборгованості за товарними операціями та напрями поліпшення розрахункових відносин підприємства

Алгоритм методики комплексної оцінки стану дебіторської заборгованості господарюючих суб'єктів складається з дев'яти етапів:

1. Конкретизація цілей користувачів – на цьому етапі визначаються потреби і цілі, які ставлять перед собою користувачі інформації, зокрема, управлінці, фінансисти чи аналітики.

2. Визначення об'єктів оцінки – уточнюється, які саме аспекти дебіторської заборгованості підлягають оцінці (наприклад, заборгованість за продукцію, інші поточні заборгованості тощо).

3. Вибір часового періоду (дати оцінки) – визначається період, для якого буде проведена оцінка стану дебіторської заборгованості.

4. Визначення фактичних значень показників, що характеризують параметри стану дебіторської заборгованості – збираються фактичні дані про дебіторську заборгованість, які характеризують її обсяг, структуру та динаміку.

5. Виділення показників стану дебіторської заборгованості, що не є випадковими – на цьому етапі проводиться аналіз, який дозволяє виявити стабільні показники, що свідчать про системні проблеми або позитивні тенденції.

6. Визначення фактичних значень параметрів стану дебіторської заборгованості за окремими періодами – аналізуються зміни в стані дебіторської заборгованості за різні періоди, що дозволяє виявити тенденції та коливання.

7. Визначення нормативних значень параметрів стану дебіторської заборгованості – встановлюються нормативи для кожного з показників, які характеризують дебіторську заборгованість (наприклад, нормативна тривалість обороту заборгованості).

8. Аналіз та інтерпретація стану дебіторської заборгованості – проводиться порівняльний аналіз фактичних і нормативних значень, а також оцінка відхилень від встановлених стандартів.

9. Комплексна оцінка стану дебіторської заборгованості – на основі попереднього аналізу визначається загальний стан дебіторської заборгованості підприємства, включаючи її ефективність і ризики.

Узагальнюючим показником дебіторської заборгованості є її оборотність, яка вимірюється двома основними показниками: в обсязі днів (середній термін погашення дебіторської заборгованості) та коефіцієнтом оборотності (скільки разів на рік відбувається обіг дебіторської заборгованості). Ці показники дозволяють оцінити ефективність управління дебіторською заборгованістю та виявити потенційні проблеми, які можуть вплинути на фінансову стабільність підприємства.

За даними табл. 3.10 проведемо комплексну аналітичну оцінку стану дебіторської заборгованості ТОВ «ХХХХХ».

Таблиця 3.10

Комплексна аналітична оцінка стану дебіторської заборгованості ТОВ «ХХХХХ» за 2021 – 2023 рр.

Показники	Роки			Відхилення (+;-) 2023 р. до 2021 р.	
	2021	2022	2023	абсолютне	відносне,%
1. Коефіцієнт обертання дебіторської заборгованості	1,354	3,105	1,993	+0,639	х
2. Тривалість одного обороту (середній період повернення) дебіторської заборгованості, днів	266	116	181	-85	-32,0
3. Питома вага дебіторської заборгованості в майні, %	31,8	22,5	56,0	+24,2	х
4. Питома вага поточної дебіторської заборгованості в оборотних активах, %	41,9	28,7	69,5	+27,6	х
5. Коефіцієнт співвідношення поточної дебіторської та кредиторської заборгованості	10,599	5,220	7,363	-3,236	х
6. Відношення дебіторської заборгованості до чистого доходу від реалізації, %	73,8	32,2	50,2	-23,6	х

Отже, стан показників, що характеризують дебіторську заборгованість ТОВ «ХХХХХ», свідчить про зміни, які впливають на фінансове становище підприємства. Деталізуємо основні результати аналізу:

1. Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості:

- збільшення коефіцієнта оборотності дебіторської заборгованості з 1,354 у 2021 році до 1,993 у 2023 році свідчить про прискорення обороту дебіторської заборгованості. Це означає, що підприємство змогло більш оперативно отримувати платежі від своїх дебіторів.

- тривалість одного обороту дебіторської заборгованості зменшилася на 85 днів, або на 32 %, що вказує на підвищену ефективність у стягненні заборгованості.

2. Питома вага дебіторської заборгованості в майні: зростання питомої ваги дебіторської заборгованості на 24,2 пункти. Це є наслідком значного збільшення середньорічної вартості майна підприємства (в 2,1 рази), що у свою чергу перевищило зростання середньорічної поточної дебіторської заборгованості (у 3,7 рази). Це вказує на те, що доля дебіторської заборгованості в загальній структурі активів підприємства зросла, що може свідчити про підвищений рівень ризику, пов’язаного з її високою часткою.

3. Питома вага дебіторської заборгованості у оборотних активах: збільшення питомої ваги дебіторської заборгованості в оборотних активах на 27,6 пункти демонструє, що більша частина оборотних активів складається з дебіторської заборгованості. Це може свідчити про високий рівень залежності підприємства від дебіторської заборгованості, що збільшує фінансовий ризик.

4. Заборгованість дебіторів перевищує кредиторську: протягом 2021 – 2023 років дебіторська заборгованість перевищувала кредиторську: у 2021 році відношення дебіторської заборгованості до кредиторської становило 10,599 пункти, у 2022 році це відношення знизилось до 5,220 пункти, у 2023 році воно знову зросло до 7,363 пункти. Це свідчить про те, що підприємство за цей період більше зобов’язане своїм дебіторам, ніж своїм кредиторам, що може підвищувати фінансові ризики, пов’язані з ліквідністю.

5. Відношення дебіторської заборгованості до чистого доходу:

- показник, що характеризує відношення дебіторської заборгованості до чистого доходу (виручки) від реалізації зменшився на 23,6 %. Це відбулося завдяки одночасному зростанню:

- чистого доходу від реалізації продукції;

- середньорічної суми дебіторської заборгованості.

Це свідчить про зниження відносної величини дебіторської заборгованості у порівнянні з доходом, що може бути позитивною тенденцією для покращення ліквідності та платоспроможності підприємства.

Модель факторного аналізу чистого доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) ТОВ «ХХХХХ»:

$$ЧД = ДЗ \times Кобдз. \quad (3.1)$$

За даними табл. 3.10 проводиться розрахунок умовного значення результативного показника, тис. грн:

$$ЧД_{ум} = ДЗ_1 \times Кобдз_0. \quad (3.2)$$

$$ЧД_{ум} = 118019,8 \times 1,354 = 159798,8.$$

Загальна зміна (+;-) чистого доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) ТОВ «ХХХХХ», тис. грн:

$$\Delta ЧД = ЧД_1 - ЧД_0 \quad (3.3)$$

$$\Delta ЧД = 235191,7 - 42843,9 = +192347,8$$

у тому числі за рахунок факторів:

1. Суми дебіторської заборгованості:

$$\Delta ЧДдз = ЧД_{ум} - ЧД_0. \quad (3.4)$$

$$\Delta ЧДдз = 159798,8 - 42843,9 = 116954,9.$$

2. Коефіцієнта обертання дебіторської заборгованості:

$$\Delta ЧДкодз = ЧД_1 - ЧД_{ум}. \quad (3.5)$$

$$\Delta ЧДкодз = 235191,7 - 159798,8 = +75392,9.$$

Перевірка розрахунку:

$$\Delta ЧД = \Delta ЧДдз + \Delta ЧДкодз . \quad (3.6)$$

$$\Delta ЧД = 116954,9 + 75392,9 = +192347,8$$

Факторний аналіз чистого доходу ТОВ «ХХХХХ» показує вплив двох основних факторів на зміну чистого доходу від реалізації продукції:

1. Збільшення коефіцієнта обертання дебіторської заборгованості: в результаті підвищення коефіцієнта обертання дебіторської заборгованості на 0,639 пункти у 2023 році порівняно з 2021 роком, чистий дохід від реалізації продукції зріс на 116 млн 954,9 тис. грн. Це свідчить про те, що компанія ефективніше управляє дебіторською заборгованістю, зокрема швидше отримує оплату за реалізовану продукцію, що позитивно впливає на доходи.

2. Збільшення середньорічної суми поточної дебіторської заборгованості на 86 млн 389 тис. грн (або в 3,7 рази) призвело до зростання чистого доходу на 75 млн 392,9 тис. грн. Це може свідчити про зростання обсягів продажу або зміни в умовах кредитування покупців, що призвело до значного збільшення заборгованості, хоча, ймовірно, і зі збільшенням доходу.

Загалом, факторний аналіз демонструє значний позитивний вплив ефективного управління дебіторською заборгованістю на зростання чистого доходу компанії, що дозволяє оцінити позитивну динаміку у 2023 році.

Вплив дебіторської заборгованості на фінансовий стан підприємства має багатогранний характер і може проявлятися через кілька важливих аспектів:

1. Якщо дебіторська заборгованість не погашається своєчасно або є сумнівною щодо повернення, це може призвести до значних фінансових втрат, які часто закінчуються збитками підприємства. В деяких випадках це може навіть призвести до ризику банкрутства, особливо для малих і середніх підприємств, які не мають достатніх фінансових резервів для покриття таких витрат.

2. Наявність значної дебіторської заборгованості прямо впливає на ліквідність підприємства, адже грошові кошти не надходять у потрібний момент. Це може спричинити проблему із виконанням поточних зобов’язань, що, в свою чергу, знижує платоспроможність і загальний економічний потенціал підприємства. Висока дебіторська заборгованість також погіршує

конкурентоспроможність, оскільки підприємство не може оперативно використовувати свої ресурси для розвитку.

3. Якщо підприємство не отримує своєчасно оплату за реалізовану продукцію, це призводить до зниження оборотних коштів, що в свою чергу зменшує рівень прибутковості. У результаті підприємство може зменшити свої податкові зобов'язання, що негативно впливає на фінансові результати і може позначитися на виплатах податків та внесках до бюджету.

Таким чином, дебіторська заборгованість має значний вплив на фінансовий стан підприємства, і важливо своєчасно та ефективно управляти нею, щоб мінімізувати можливі негативні наслідки для фінансової стабільності і розвитку компанії.

Для визначення впливу заборгованості дебіторів ТОВ «ХХХХХ» на фінансовий стан підприємства, перш за все, визначимо ліквідність балансу, оскільки дебіторська заборгованість є середньо-ліквідним активом.

Проведемо аналіз динаміки та структури активів ТОВ «ХХХХХ» за рівнем ліквідності у табл. 3.11.

Таблиця 3.11

Динаміка та структура активів для визначення ліквідності ТОВ «ХХХХХ» за 2021 - 2023 рр. (станом на кінець року)

Види активів	2021 р.		2022 р.		2023 р.		Відхилення 2023 р. до 2021 р. (+, -)		
	сума, тис. грн	у % до під-сумку	сума, тис. грн	у % до під-сумку	сума, тис. грн	у % до під-сумку	суми, тис. грн	питомої ваги, п.п.	у %
1. А1	4191	4,0	1213	0,9	224	0,1	-3966	-3,9	-94,6
2. А2	22529	21,5	30707	23,7	209251	71,7	+186723	+50,2	У 9,3 р.
3. А3	54221	51,6	70803	54,5	27415	9,4	-28606	-42,2	-52,8
4. А4	24057	22,9	27108	20,9	54973	18,8	+30916	-4,1	У 2,3 р.
Разом	104997	100	129831	100	291864	100	+186867	Х	У 2,8 р.

Активи за рівнем ліквідності:

1. Загальна зміна вартості активів: у 2023 році вартість активів підприємства зросла на 186 млн. 867 тис. грн., або в 2,8 рази порівняно з 2021 роком.

2. Зміни в складі активів:

- високоліквідні активи (готівка тощо) знизилися на 3 млн. 966 тис. грн., або на 94,6 %, що свідчить про значне скорочення грошових коштів та фінансових інвестицій підприємства;

- низьколіквідні активи (основні засоби, нематеріальні активи) зменшились на 28 млн. 606 тис. грн, або на 52,8 %, що також свідчить про зниження вартості інвестицій в основні засоби та нематеріальні активи;

- середньоліквідні активи (запаси, дебіторська заборгованість) значно зросли на 186 млн. 723 тис. грн, або в 9,3 рази, що може свідчити про збільшення обсягу дебіторської заборгованості або інших оборотних активів;

- важколіквідні активи (основні засоби, нематеріальні активи) зросли на 30 млн. 916 тис. грн, або в 2,3 рази, що вказує на збільшення інвестицій в основні засоби або нематеріальні активи.

3. Структура активів:

- протягом 2021–2022 років найбільшу частку у структурі активів займали низьколіквідні активи – 51,6 % у 2021 році та 54,5 % у 2022 році;

- у 2023 році переважають середньо-ліквідні активи, які складають 71,7 %, що свідчить про покращення ліквідності підприємства завдяки зростанню оборотних активів.

Отже, зміни в активах:

- значне зростання середньоліквідних активів і важколіквідних активів вказує на зміни в структурі активів підприємства, що може свідчити про активізацію операцій та розширення виробництва;

- зниження високоліквідних і низьколіквідних активів може бути пов’язане зі змінами в управлінні грошовими коштами, інвестиціях або зміні активів підприємства.

Пасиви за терміном оплати:

1. Загальна зміна вартості пасивів: сума пасивів у 2023 році збільшилася на 186 млн. 867 тис. грн, або в 2,8 рази порівняно з 2021 роком.

2. Зміни в складі пасивів: - найбільш строкові зобов’язання (короткострокові кредити, поточна заборгованість) значно зросли на 187 млн.

316 тис. грн, або в 13 разів, що вказує на значне збільшення короткострокових зобов'язань підприємства;

Таблиця 3.12

Динаміка та структура пасивів за терміновістю

ТОВ «ХХХХХ» за 2021 - 2023 рр. (станом на кінець року)

Види пасивів	2021 р.		2022 р.		2023 р.		Відхилення 2023 р. до 2021 р. (+, -)		
	сума, тис. грн	у % до під-сумку	сума, тис. грн	у % до під-сумку	сума, тис. грн	у % до під-сумку	суми, тис. грн	питомої ваги, пунктів	у %
1. П1	15558	14,8	48451	37,3	202874	69,5	+187316	+54,7	У 13 р.
2. П2	32926	31,4	30448	23,5	64475	22,1	+31549	-9,3	+95,8
3. П3	7443	7,1	-	-	-	-	-7443	-7,1	-100
4. П4	49070	46,7	50932	39,2	24515	8,4	-24555	-38,3	-50,0
Разом	104997	100	129831	100	291864	100	+186867	Х	У 2,8 р.

- короткострокові зобов'язання (оплата товарів, робіт, послуг тощо) зросли на 31 млн. 549 тис. грн, або на 95,8 %, що свідчить про підвищену залежність від кредиторів та короткострокових фінансових зобов'язань;

- постійні пасиви (власний капітал, довгострокові кредити) зменшились на 24 млн. 555 тис. грн, або на 50 %, що свідчить про зниження рівня стабільного фінансування підприємства;

- довгострокові зобов'язання знизились на 7 млн. 443 тис. грн, або на 100 %, що вказує на повне погашення або скорочення довгострокових зобов'язань підприємства.

3. Структура пасивів:

- протягом 2021 - 2022 років найбільшу частку у структурі пасивів займали постійні пасиви (власний капітал та довгострокові зобов'язання), які складали 46,7 % у 2021 році та 39,2 % у 2022 році.

- у 2023 році переважають найбільш строкові зобов'язання (короткострокова кредиторська заборгованість), які складають 69,5 %, що вказує на зростання фінансової напруги через збільшення поточних зобов'язань.

Отже, зміни в пасивах:

- зростання короткострокових зобов'язань, особливо в умовах зменшення

постійних пасивів, свідчить про збільшення фінансового ризику, пов'язаного з короткостроковими зобов'язаннями;

- зменшення довгострокових зобов'язань може свідчити про зниження залежності підприємства від довгострокових кредитів і зобов'язань.

Таблиця 3.13

Оцінка ліквідності балансу ТОВ «ХХХХХ»

за 2021 - 2023 рр., тис. грн

Умовні позна-чення	Надлишок (+) або нестача (-) платіжних засобів	Роки		
		2021	2022	2023
А1-П1	Високоліквідних активів	-11367	-47238	-202649
А2-П2	Середньоліквідних активів	-10398	+259	+144776
А3-П3	Низьколіквідних активів	+46778	+70803	+27415
	Разом	+25013	+23824	-30458

Згідно з наведеними умовами і висновками аналізу ліквідності, можна зробити такі висновки:

1. А1 < П1 – це означає, що ліквідні активи (А1) не покривають найбільш строкові зобов'язання (П1). Це свідчить про те, що ТОВ «ХХХХХ» не має достатньо грошових коштів або швидко ліквідних активів, щоб погасити короткострокові зобов'язання. Це може свідчити про високу залежність компанії від кредитних ресурсів або затримки в оплаті заборгованості.

Попри те, що компанія в загальному (на рівні всіх активів) має можливість покрити всі свої зобов'язання, проблема виникає через неспроможність покрити найбільш строкові зобов'язання (А1 < П1). Це свідчить про неліквідність балансу на кінець 2023 року. Низький рівень ліквідності короткострокових активів може призвести до труднощів у виконанні зобов'язань за короткий термін, що створює ризики для фінансової стабільності компанії.

Зокрема, це може означати, що компанія має недостатньо грошових коштів або високоліквідних активів для виконання своїх найбільш термінових зобов'язань, що може викликати проблеми з платоспроможністю в короткостроковій перспективі.

За допомогою способу ланцюгових підстановок визначимо вплив факторів (в числі яких є дебіторська заборгованість) на зміну коефіцієнта загальної ліквідності ТОВ «ХХХХХ» (табл. 3.14).

Таблиця 3.14

Вихідна інформація для факторного аналізу коефіцієнта загальної ліквідності ТОВ «ХХХХХ» за 2021 – 2023 рр.

Показники	Умовні позна-чення	Роки		Відхилення (+;-) 2023 р. до 2021 р.	
		2021	2023	абсолютне	відносне, %
1. Оборотні активи, тис. грн	ОА	80982,2	236921,8	+155939,6	У 2,9 р.
2. Поточні зобов'язання, тис. грн	ПЗ	1439,9	23391,8	+21951,9	У 16,2 р.
3. Коефіцієнт загальної ліквідності	КЗЛ	56,242	10,128	-46,114	х

Модель факторного аналізу коефіцієнта загальної ліквідності:

$$КЗЛ = \frac{ОА}{ПЗ} \quad (3.8)$$

За даними табл. 3.14 проводиться розрахунок умовного значення коефіцієнта загальної ліквідності:

$$КЗЛ_{ум} = \frac{ОА_1}{ПЗ_0} \quad (3.9)$$

КЗЛум = 236921,8/1439,9=164,5

Загальна зміна (+;-) коефіцієнта загальної ліквідності ТОВ «ХХХХХ»:

$$\Delta КЗЛ = КЗЛ_1 - КЗЛ_0. \quad (3.10)$$

$$\Delta КЗЛ = 10,128 - 56,242 = -46,114$$

у тому числі за рахунок факторів:

1. Оборотних активів:

$$\Delta КЗЛ_{оа} = КЗЛ_{ум} - КЗЛ_0. \quad (3.11)$$

$$\Delta КЗЛ_{оа} = 164,5 - 56,242 = +108,258.$$

2. Поточних зобов'язань:

$$\Delta КЗЛ_{пз} = КЗЛ_1 - КЗЛ_{ум} \quad (3.12)$$

$$\Delta КЗЛ_{пз} = 10,128 - 164,5 = -154,372.$$

Перевірка розрахунку:

$$\Delta КЗЛ = \Delta КЗЛ_{оа} + \Delta КЗЛ_{пз} \quad (3.13)$$

$$\Delta КЗЛ = 108,258 – 154,372 = -46,114.$$

Отже, коефіцієнт загальної ліквідності ТОВ «ХХХХХ» у 2023 році порівняно з 2021 роком знизився на 46,114 пункти. Це зниження відбулося через декілька факторів. Зокрема, зростання вартості оборотних активів на 155 млн. 939,6 тис. грн, або в 2,9 рази, сприяло збільшенню коефіцієнта ліквідності на 108,258 пункти. Однак, значне збільшення суми поточних зобов'язань на 21 млн. 951,9 тис. грн, або у 16,2 рази, призвело до суттєвого зниження коефіцієнта на 154,372 пункти.

Отже, зростання дебіторської заборгованості підприємства є тривожним сигналом для оцінки платоспроможності та ризиків фінансового стану ТОВ «ХХХХХ». Значне зростання заборгованості за продукцію, в поєднанні з високою часткою іншої поточної дебіторської заборгованості, вказує на проблеми з поверненням коштів від клієнтів.

Невиплачені рахунки** за продукцію (переважна частина дебіторської заборгованості) можуть впливати на здатність підприємства погашати власні поточні зобов'язання і забезпечувати ліквідність. Це підвищує ризики для фінансової стійкості підприємства і може потребувати додаткової уваги до політики кредитування та управління дебіторською заборгованістю.

Потрібно здійснити заходи для зниження заборгованості за продукцію, зокрема, шляхом поліпшення умов кредитування клієнтів, активнішого контролю за термінами оплати та впровадження заходів з подолання проблем з дебіторами (наприклад, через запровадження санкцій за прострочення).

Загалом, необхідно провести детальніший аналіз причин зростання дебіторської заборгованості і відповідно адаптувати стратегію управління дебіторськими та кредитними ризиками для покращення фінансової стабільності підприємства.

ВИСНОВКИ

Трактування терміну «дебіторська заборгованість» в роботах науковців є різноманітним. Вона розглядається у різних контекстах як: сума фінансових зобов'язань, що може включати непогашені рахунки, непогашені кредити, заборгованість за векселями тощо; інвестиції у оборотні активи інвестиції, які підприємство зробило в оборотні активи, наприклад, запаси товарів, які були поставлені, але ще не оплачені клієнтами; грошові кошти, що знаходяться в обігу; боргові зобов'язання юридичних та фізичних осіб перед підприємством; боргові вимоги, котрі підприємство пред'явило до своїх дебіторів, які заборговані платити за отримані товари або послуги; загальна сума заборгованості дебіторів на певну дату.

Для цілей бухгалтерського обліку дебіторська заборгованість за товарними операціями повинна охоплювати основні складові елементи: суб'єкти (в частині визначення контрагента), об'єкти (специфіку бухгалтерського обліку активу, що виступає об'єктом купівлі-продажу), договір, форма здійснення розрахунків тощо. Оцінка поточної дебіторської заборгованості здійснюється на дату виникнення (за первісною вартістю) та на дату складання балансу.

В результаті дослідження синтетичного та аналітичного обліку товарної дебіторської заборгованості у ТОВ «ХХХХХ» встановлено:

- своєчасне, правильне ведення бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості за нормами НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» та Інструкції про застосування Плану рахунків має велике значення для об'єктивного відображення на рахунках названих розрахунків;

- своєчасні та правильні записи (проведення) на рахунках обліку господарських операцій, пов'язаних з виникненням та погашенням заборгованості, дають змогу накопичувати інформацію, необхідну для складання фінансової звітності, контролю та аналізу руху й стану названих активів, витрат і доходів, пов'язаних з ними;

- резерв сумнівних боргів не створюється;

- регістрами синтетичного та аналітичного обліку є вихідні машинограми: «Оборотно-сальдова відомість по рахунку», «Аналіз рахунка», «Аналіз рахунка за датами», «Аналіз рахунка за субконто», «Обороти рахунка», «Журнал-ордер та відомість по рахунку».

Обліковий процес дебіторською заборгованості закінчується складанням звітності. Дебіторська заборгованість в частині розрахунків з покупцями відображається у Балансі, Звіті про фінансові результати та Примітках до фінансової звітності.

ТОВ «ХХХХХ» є платником податків, веде їх окремий облік та перебуває на спрощеній системі оподаткування (платник єдиного податку 4 групи). Встановлено, що станом на кінець 2023 р. ТОВ «ХХХХХ» немає податкових боргів. При веденні обліку податкових розрахунків товариство дотримується всіх норм чинного законодавства, вчасно подаючи податкову звітність та перераховуючи до бюджету обов'язкові платежі.

Аналіз діяльності ТОВ «ХХХХХ» свідчить про фінансову нестабільність підприємства, зокрема, про високу залежність від кредиторів. Показники ліквідності вказують на те, що підприємство не в змозі погасити поточні зобов'язання за рахунок своїх оборотних активів. За даними на 2021–2022 роки, баланс підприємства був ліквідним, однак у 2023 році, через значне зростання поточної кредиторської заборгованості за товари, роботи та послуги, ліквідність підприємства погіршилася, і баланс став неліквідним.

Фінансові результати підприємства формуються в межах двох видів діяльності: операційної та іншої звичайної. Прибутковість підприємства, зокрема у 2023 році, підтверджена отриманим прибутком у розмірі 25 млн 813,4 тис. грн.

Фінансовий стан ТОВ «ХХХХХ» на кінець 2023 року оцінюється як незадовільний. Це зумовлено високою кредиторською заборгованістю, низькою ліквідністю і недостатньою забезпеченістю оборотними активами.

Стан підприємства можна характеризувати як кризовий, оскільки зниження оборотних коштів та запасів разом із зростанням позикового капіталу створює ризики порушення платоспроможності та збільшення боргового навантаження.

Отже, за проведеними розрахунками можна констатувати:

1. Позитивні зміни:

- прискорення оборотності дебіторської заборгованості вказує на підвищену ефективність управління дебіторами;

- зниження відношення дебіторської заборгованості до чистого доходу є позитивною тенденцією, яка свідчить про зростання виручки та зменшення боргового навантаження на доходи підприємства.

- протягом досліджуваних років, дебіторська заборгованість залишалася основним джерелом фінансових потоків, перевищуючи зобов'язання підприємства перед контрагентами та іншими сторонами.

2. Ризики:

- підвищена частка дебіторської заборгованості в загальній структурі активів і її велике відношення до кредиторської заборгованості свідчать про підвищений фінансовий ризик.

3. Рекомендації:

- провести аналіз клієнтів і запровадити більш суворий контроль за умовами кредитування, а також встановити чіткі терміни погашення заборгованості.

- необхідно оптимізувати відносини з контрагентами, щоб зменшити залежність від дебіторської заборгованості, зокрема через укладання договорів з більш сприятливими умовами оплати.

- підвищена частка дебіторської заборгованості у майні та оборотних активах потребує ретельного моніторингу і своєчасної корекції фінансових стратегій підприємства для зменшення ризику ліквідності.